

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/273317530>

Vynalezená a nalezená minulost: nástin sociologie kulturního traumatu

Chapter · January 2014

CITATION

1

READS

296

2 authors, including:

Csaba Szaló

Masaryk University

18 PUBLICATIONS 30 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Kolektivní paměť

K teoretickým otázkám

Mgr. D.E.A. Nicolas Maslowski, Ph.D.,

doc. PhDr. Jiří Šubrt, CSc.,

a kol.

Recenzovali:

doc. PhDr. Adela Kvasničková, Ph.D.

PhDr. Helena Kubátová, Ph.D.

Vydala Univerzita Karlova v Praze

Nakladatelství Karolinum

Redakce Vendula Kadlečková

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova v Praze, 2014

© Nicolas Maslowski, Jiří Šubrt a kol., 2014

Tato kniha byla zpracována v rámci řešení projektu

GAČR 13-29861P - Vejít do kolektivní paměti,

řešeného na FHS UK v Praze.

ISBN 978-80-246-2689-5

ISBN 978-80-246-2696-3 (online : pdf)

Vynalezená a nalezená minulost: nástin sociologie kulturního traumatu

Csaba Szaló, Eleonóra Hamar

Kulturní trauma je jedním z klíčových konceptů nové interpretační a výzkumné strategie kulturní sociologie [Alexander et al. 2004].¹⁷¹ V pojetí jejích průkopníků a iniciátorů Jeffrey C. Alexandera a Philipa Smithe [2005] se kulturní sociologie snaží rehabilitovat a reinterpretovat durkheimovský teoretický model jednání, a zdůraznit tím subjektivně prožitou smysluplnost a intersubjektivně sdílenou formu zvýznamňování světa.¹⁷² Po nástupu jazykového obratu ve vědách o člověku v sedmdesátých letech převládla myšlenka, že individuální zkušenost a subjektivní prožitek jsou neslučitelné se strukturalistickými teoriemi významu a jednání, jež vycházely z předpokladu symbolické moci vnitřních struktur jazyka, respektive z předpokladu působení ekonomicko-politických struktur na jednání. Koncept kulturního traumatu je součástí onoho teoretického modelu jednání, jenž klade důraz na intersubjektivní dynamiku formování zkušenosti. Důležitou otázkou je, jestli tento model překračuje, a tím překonává, dosavadní analytické podmanění prožitku lingvistickými a ekonomicko-politickými strukturami, nebo ukazuje jejich vzájemnou propojenost.

Kritika Alexanderovy teorie kulturní sociologie se soustředila na myšlenku analytické autonomie kultury a vytýkala jí, že přehnané zdůrazňování svébytnosti kultury vede k potlačení vysvětlující síly jiných než kulturních jevů.¹⁷³ Fuyuki Kurasawa [2004: 55–56] formuluje tuto epis-

171 Studie vznikla za finanční podpory Grantové agentury ČR v rámci projektu Kolektivní paměť a proměna mětského prostoru (P404/12/2531).

172 Podobně také [Hans Joas 2005] tvrdí, že koncept kulturního traumatu není jednoduše novým sociologickým konceptem, ale spíše stěžejním předpokladem a společným jmenovatelem jednoho výzkumného programu.

173 [Joas 2005: 373] interpretuje Alexanderovu teorii jako radikální formu sociálního konstruktivismu, která zkušenosti nepřiznává autonomii. Emirbayerova [2004: 10] interpretace kulturní sociologie formuluje dilema vztahu mezi kolektivně sdílenými symbolickými a emocionálními

temologickou kritiku pomocí odlišení slabé a silné verze sociálního konstruktivismu, přičemž vytýká Alexanderovi pojmovou nejednoznačnost a oscilaci mezi těmito pozicemi. Sociální konstruktivismus je teoretickou perspektivou zkoumání sociální reality, jež odmítá naturalistické, materialistické a objektivistické výklady sociálních jevů. Kurasawa tuto perspektivu interpretuje jako odmítnutí teoretického předpokladu existence světa objektů, který by byl na naší zkušenosti a porozumění nezávislý. Důsledná kulturalizace sociologické analýzy znamená podle něj redukci reality na texty a diskursy, jejichž prostřednictvím se pro nás stává svět smysluplným.¹⁷⁴ Tuto pozici spatřuje především v silné verzi sociálního konstruktivismu, jež podle něj odmítá existenci reality jako takové a za skutečné považuje pouze naše zobrazení a interpretaci reality. Sociální realita se tak pro sociologickou analýzu předkládá čistě jako svět znaků a jejich interpretací. Slabá verze sociálního konstruktivismu se od silné verze liší především v tom, že při odhalování symbolických a diskursivních procesů zprostředkování reality neodmítá existenci jevů, jež jsou nezávislé na reprezentacích a interpretacích a disponují silou formovat naši sociální realitu.

Kritériem pro rozlišení těchto pozic je pro Kurasawu [2004] přiznání existence jiným než empiricky pozorovatelným jevům označování a významňování. Smysluplnost tohoto kritéria se zakládá na přijetí premisy směřodatnosti ontologického nebo epistemologického statusu objektů při interpretaci sociální reality. Jinými slovy, jde o kritérium, které přijímá důležitost toho, jak o realitě přemýšlíme: pro možnost vytvoření teoretického modelu odpovídajícího realitě musíme do svého výkladového rámce zahrnout teoretický předpoklad na nás nezávislého bytí objektů. V tom je ovšem možné odhalit nejen požadavek na přijetí teoretického modelu poznání, podle něž je svět analyticky rozložitelný na poznávající subjekty a poznávané objekty, ale zároveň také požadavek na připsování statusu ontologického modelu epistemologickému modelu, tj. potřebu pojímat subjekty a objekty nikoliv jako určité pozice v procesu poznávání, ale spíše jako entity reality existující od sebe nezávisle. Podle tohoto požadavku bychom naši interpretaci měli založit na zapomnění

---

procesy. Podle Emirbayera Alexanderův model počítá sice se silou emocí, ale nepřiznává kolektivně sdíleným emocím analytickou autonomii. [Emirbayer 2005] je původcem teoretického modelu vlivu emocí na jednání, ve kterém jsou emoce vnitřní motivační silou a zároveň formou vztahu mezi jednajícími. Tyto emoční vazby mezi jednajícími podle něj spoluvytváří zdroje moci, a proto je nesprávné emoce považovat za výraz sociálních a kulturních zdrojů moci. Ke kritice kulturní sociologie viz [Battani et al. 1997], [Potter 2000], [McLennan 2005].

174 Zásadní je přitom rozdíil mezi tím, jestli se něco stává smysluplným pro *člověka*, nebo pro nějakou *dějinně partikulární kolektivitu*.

na to, že tento epistemologický model považovaný za model ontologický je modelem reality. Měli bychom uzávorkovat jeho status interpretačního rámce a věřit, že se jedná o zobrazení reality jako takové. Vidíme tedy, že klasifikačním kritériem rozlišujícím mezi silnou a slabou verzí sociálního konstruktivismu je přijetí nebo odmítnutí víry v pravdivost určitého výkladu světa: v teoretickém modelu založeném na postulátu oddělení objektů a subjektů.

Metodologické požadavky vycházející z výše uvedených souvislostí by zněly následovně: (a) Silná verze sociálního konstruktivismu od analytického výkladu očekává uzávorkování *předpokladu existence* jevů/objektů reprezentace a interpretace. (b) Kritika silné verze sociálního konstruktivismu vede k sociologické analýze uzávorkující *předpoklad interpretace* zkoumaných jevů/objektů, a to především těch, které jsou v souladu s pozitivismem považovány nejen jednoduše za vysvětlující proměnnou, ale také za vysvětlující faktor, který disponuje silou fyzikálních kauzalit, z čehož pak plyne, že vysvětlujícím silám je přiřknuta věcná povaha.¹⁷⁵ V prvním případě sociologická analýza nemá řešit otázku, jestli námi zkoumané jevy odkazují k něčemu reálně existujícímu, či nikoliv. V druhém případě se vytěsňuje otázka toho, do jaké míry jsou námi zkoumané jevy a jejich součásti formované našimi výkladovými rámci, především jazykovými v rámci předporozumění.

Podoba sociálního konstruktivismu plynoucí z metodologických požadavků kulturní sociologie počítá s oběma typy sociálního konstruktivismu odlišenými Kurasawou [2004]. Sociální konstruktivismus kulturní sociologie pojímá znaky a interpretace jako konstitutivní pro realitu. Rozhodující otázkou přitom bude, jaký status je touto perspektivou přisuzovaný referentům těchto znaků a interpretací. Z hlediska neredukcionistické/komplexní perspektivy kulturní sociologie znaky neodkazují pouze na jiné znaky; jejich referentem mohou být také síly a události jiného než symbolického charakteru. Tyto síly a události jsou od události označování a interpretace odděleny pouze analyticky. Sociální konstruktivismus kulturní sociologie přitom následuje metodologický požadavek fenomenologické redukce, která však podle ní nespočívá v „odmítání“ existence na nás nezávislých jevů na způsob argumentace Kurasawy. Fenomenologická metoda uzávorkování (*epoché*) není ontologickou teorií o povaze reality, ale epistemologickou snahou projasnit otázky poznání. Metoda uzávorkování proto nesměřuje ke zpochybnění či odmítání reality světa, ale slouží ke zpochybnění „realistické iluze“,

175 Viz [Alexander 2011: 88].

podle níž v procesu poznání člověk odhaluje samotné věci tak, jak jsou, a je přitom schopen eliminovat svůj vliv jak na poznávané objekty, tak na samotný proces poznávání.¹⁷⁶

Alexander [2003: 26] se ve své kulturní sociologii snaží o překonání epistemologického modelu založeného na distinkci objektu a subjektu. Z tohoto důvodu je neadekvátní vyžadovat od jeho teoretického modelu jednání, jehož součástí je také koncept kulturního traumatu, aby následoval teoretický předpoklad radikální nezávislosti objektů na poznávajících subjektech. Pro náš výklad bude klíčové zamyslet se nad tím, kde se v tomto teoretickém modelu nachází hranice působení symbolických/kulturních struktur a jaká povaha je přisuzovaná jiným než symbolickým silám působícím na jednání člověka. Pojem kulturního traumatu nabízí prostřednictvím tematizace vztahu interpretace a zkušenosti vynikající pole pro vyjasnění této otázky. Platí zároveň, že koncept kulturního traumatu, a s ním spojované sociální fenomény, jejich objevení se a transformace v západních společnostech, budou lépe uchopitelné v širším kontextu teorie sociologie kultury, respektive v souvislosti s jejími novými interpretačními rámci a inovacemi.¹⁷⁷

Kulturní sociologie ve svém modelu jednání odlišuje čtyři roviny zkoumání toho, jak se formuje kolektivně sdílené kulturní trauma: (a) rovina příběhů, (b) rovina klasifikačních kódů, (c) rovina vyjednávání platnosti klasifikačních kategorií [*weighting*], (d) rovina diskursivní pozice vyprávějících subjektů. V následující části textu představíme tyto roviny tak, aby zároveň bylo možné alespoň rámcově porozumět tomu, co je a jak vzniká kulturní trauma jako sociální fenomén.

Příběhy: narativní rámce interpretace

Kulturní sociologie se na koncept a fenomén kulturního traumatu původně zaměřila na příkladu holokaustu. Alexander [2002] ve své průkopnické studii *On the Social Construction of Moral Universals...* podrobně popsal, jak vzniká kulturní trauma holokaustu prostřednictvím proměny narativního rámování událostí a zkušeností, jež se vztahují k nacistické genocidě židů v průběhu druhé světové války. Příběhy, které sleduje, jsou v teoretickém modelu kulturní sociologie pojímány jako příběhy odkazující na dějinné události a subjektivně prožitě zkušenosti. Ačko-

¹⁷⁶ K *epoché viz* [Ricoeur 1967: 87–90].

¹⁷⁷ K pojmu zkušenosti a jeho vztahu ke strukturám interpretace viz [Scott 1991].

liv je tato souvislost častým terčem kritických výhrad (např. Kurasawy), nejedná se zde o analýzu příběhů bez historicko-sociálních referentů. Nejsou to příběhy, které by jen volně létaly v kulturním duchoprázdně, ale příběhy o událostech a zkušenostech, nebo chceme-li o objektivní rovině reality, jejíž skutečnost potvrzují naše intersubjektivně sdílené a institucionalizované podoby vědění.¹⁷⁸

Z hlediska kulturní sociologie je podstatnou otázkou, jak jsou dané události a zkušenosti interpretované. Akty interpretace (jedinců i skupin) přitom odkazují k tzv. kulturním strukturám, jež tyto interpretace umožňují. Jednou z kulturních struktur jsou právě příběhy, které jsou aktérům k dispozici, aby byli s to své zkušenosti na základě kulturních modelů přítomných v příbězích vyprávět. Alexander popsal, jak se proměnil způsob veřejného vyprávění o masovém vyvraždění židů v průběhu druhé světové války a po ní. Pro poválečné období bylo charakteristické vyprávění o nacistické genocidě židů v podobě progresivního kulturního narativu. V něm se na vraždění/vyvraždění židů pohlíželo jako na jednu z mnoha ukrutností druhé světové války. V tomto narativu se formovalo přesvědčení v možnost sebevědomého ponaučení a vybudování lepší budoucnosti. Pro naši dobu je naopak charakteristické vyprávění, jež od sedmdesátých let dvacátého století mluví o událostech a zkušenostech genocidy židů v tragickém kulturním příběhu. V něm se holokaust stává emblematickou reprezentací Zla, a co se možné sociální restaurace týče, převládá skepse.

Narativní rámce umožňují tvořit, vyprávět a předávat smysluplné příběhy o dějinných událostech. Zkoumáme-li formování kulturního traumatu, můžeme je pojmut jako narativní vzorce symbolizace zla. Pro perspektivu kulturní sociologie není zásadní, jestli existuje zlo ve světě, respektive jaká je skutečná/objektivní povaha zla. Jejím relevantním objektem zkoumání jsou spíše okolnosti toho, jak se zlo symbolizuje, jakým způsobem jsou dějinné události interpretované a v neposlední řadě jak se interpretace dějinných událostí proměňují. Jak jsme už naznačili, poválečné progresivní příběhy o událostech genocidy židů prostřednictvím narativní struktury zdůrazňovaly vítězství nad zlem a ukončení všech hrůz. V progresivním narativu tyto události představovaly nový bod začátku: začátku něčeho, co je nahradí, překoná

178 Specifický vztah objektivní reality (např. minulých událostí) a intersubjektivně sdílených podob vědění (vyprávění minulých událostí) dobře vystihuje i Jean Baudrillard, když tvrdí, že zapomenutí na vyhubení je součástí vyhubení jako takového, vždyť události vyhubení jsou pro nás nedostupné bez vzpomínek a historií, bez sociálního pole, v němž se vzpomínání a historická práce uskutečňuje. Srov. [Baudrillard 1994: 49].

a přinese nadějně řešení pro celou společnost. Tyto narativní rámce jsou samozřejmě přítomné i v jiných poválečných příbězích zobrazujících jiné dějinné události. A přestože je pro naši současnost charakteristické spíše tragické rámování příběhů o holocaustu, progresivní příběhy jsou nadále přítomny ve veřejných diskurzech naší doby. Obecně vzato narativní rámce přesahují interpretace konkrétních dějinných událostí. Právě z tohoto důvodu je považuje Alexander za kulturní struktury. Narativní rámce lze v průběhu interpretace rekonstruovat, jelikož vykazují podobnosti s příběhy, které byly součástí kulturního repertoáru nejrůznějších interpretačních komunit ještě před samotnou symbolizací konkrétní dějinné události. V tomto smyslu může progresivní příběh genocidy židů v průběhu druhé světové války sdílet znaky dalších rámců, jež připomínají křesťansko-židovský eschatologický mýtus o spasení/vykoupení [*redemption*].

Fenomén kulturního traumatu, k němuž odkazuje pojem *holocaustu*, se tedy formuje pod vlivem narativního rámce, jenž znamená alternativu vůči progresivnímu příběhu. Jinými slovy, kulturní trauma holocaustu se vynořuje v procesu re-interpretace událostí a zkušeností genocidy židů na události a zkušenosti disponující tragickým charakterem. Dobrým příkladem takové reintepratace na poli sociologie je známá Baumanova *Modernita a holocaust* [1989]. Na rozdíl od progresivních příběhů reprezentujících genocidu židů jako zločin typický pro pre-moderní dějiny zdůrazňuje Baumanův analytický příběh bytostně moderní povahu těchto událostí. Opouští tím narativní rámec interpretace, jenž události masové vraždy židů lokalizoval na začátek příběhů, zobrazoval je jako součást válečných hrůz a zdůrazňoval, že po vítězném ukončení války byla nastolena doba, jež je plnohodnotným pokračováním předválečného moderního pokroku. Baumanův důraz na moderní institucionální předpoklady nacistické genocidy podkopává především závěr progresivního příběhu, podle nějž je současnost už ve svých správných kolejích, vždyt jsme se vrátili k modernitě. Zatímco pokrokový příběh identifikoval modernitu s civilizací a válečné zločiny včetně genocidy pojímal jako znaky premoderního barbarství, Baumanův tragický narativní rámec vyjadřuje skepsi vůči kladení modernity do protikladu k barbarství. Moderní genocida je pro něj systematickým vražděním, jež má v úmyslu uskutečnit konkrétní cíl, a jako taková nemá s bezhlavým chaosem destrukce životů nic společného. Moderní genocida je podle Baumana [1989: 91] nepředstavitelná a neuskutečnitelná bez moderní vize radikální proměny společnosti, jež přinese lepší budoucnost. Barbarství se touto cestou přiřazuje k modernitě, stává se její součástí, jelikož ve jmé-

nu realizace radikální společenské změny (a dokonce ze samotné organizační nutnosti nastolit a zvládnout radikální změnu) nastupuje násilí a indiference k druhému.¹⁷⁹

Baumanův [1989] výklad souvislostí mezi masovými vraždami v průběhu druhé světové války a institucionálními poměry panujícími v moderních společnostech se od narativního rámce progresivních příběhů odlišuje především tím, že nepřijímá jeho narativní strategii temporalizace zla. Z hlediska progresivních příběhů je zlo (tj. válka, jejíž součástí byla i genocida) věcí minulosti. Podle Baumana odhaluje propojenost modernity a genocidy kontinuitu mezi časem války a naší současností. Holokaust je zvýznamňován v narativu, který neuzavírá události a zkušenosti genocidy do minulosti. Tragický narativní rámec interpretace holokaustu neumožňuje vyprávění příběhů, které by genocidu židů zobrazovaly jako záležitost minulosti, jež je jednou provždy uzavřená. Z výše popsaných je patrné, že už v samotném nastínění odlišností progresivního a tragického narativního rámce se objevují náznaky konfliktů interpretace, možných sporů o pojmenování a posuzování daných událostí a zkušeností. Otevírají se tak dvě další analytické roviny zkoumání: rovina klasifikačních kódů a rovina vyjednávání platnosti/správnosti klasifikačních kategorií.

Klasifikační kódy

Počátky kulturní sociologie inspirované pozdním dílem Émila Durkheima a výzkumný program rozboru kulturního traumatu sdílejí interpretační strategii, jež spočívá v rekonstrukci klasifikačního řádu působícího v pozadí jednání.¹⁸⁰ Výchozím teoretickým předpokladem této strategie je představa, že čitelnost a smysluplnost kulturních událostí a objektů je závislá jak na kolektivním sdílení symbolických kódů, tak na narativním rámování příběhů. Alexander tady následuje pozdně durkheimovskou sociologii, která zdůrazňuje, že smysluplná participace na náboženském rituálu *předpokládá* sdílení souboru kolektivních reprezentací rozdělujících svět na sféry posvátného a profánního, čistého a špinavého, našeho a cizího atd. Tato durkheimovská inspirace hraje významnou roli pro kulturně-sociologické pojetí struktury symbolického řádu, protože doplňuje – na saussureovskou strukturální lingvistiku navazující – sémio-

179 K presociálním zdrojům morálky viz [Bauman 1989: 183].

180 Viz [Alexander – Smith 1993, Alexander 1984].

niku kódů označování dimenzí kolektivně sdílených emocí. Alexander a Smith [1993] už ve své analýze symbolických kódů americké občanské společnosti kladli důraz na to, že rekonstrukce symbolických kódů neodhaluje pouze kognitivní rovinu zvýznamňování událostí, ale je to relevantní způsob interpretace významu morálních soudů a smysluplnosti sdílených emocí.

Události masových vražd v průběhu druhé světové války odkazují k symbolickému řádu, jenž je podobný kultuře zahradničení, tvrdí Bauman [1989: 92]. Jedná se především o aktivitu vytvoření a udržování pořádku v zahradě, jež je nepředstavitelná bez schopnosti zahrádkáře rozlišovat mezi plevem a „užitečnými“/žádoucími rostlinami, mezi škůdci a jinými zvířaty. Není náhoda, že oběti masových vražd byly označovány nacistickou propagandou za „škůdce“, nebo dokonce přirovnávány k bakteriím rozšiřujícím infekce. Oběti masových vražd musely zemřít, protože tehdejší sociální realita byla násilně podmaněna symbolickými kódy, které rozdělávaly lidi na „škůdce“ a „nadřazené“. Jinými slovy, pro porozumění sociální konstrukci kulturního traumatu je nezbytné vnímat, jakou roli sehrávají typifikace v procesu sociálního jednání. Fenomenologická východiska sociálního konstruktivismu jsou v tomto aspektu zásadní, protože ukazují, že naše interpretace a prožitky událostí jsou od svých základů prostoupeny kategoriemi, které náš svět rozdělují (parcelují) do typů lidí, věcí, událostí atd. Tyto poznávací kategorie jsou navíc v našem jednání nerozlučně propojené s morálními soudy a emocionálními impulsy. Rozpoznání „škůdce“ není čistě kognitivním aktem spočívajícím třeba v chladném konstatování „tento člověk vypadá jako typický škůdce/zločinec“. Rozpoznání je obvykle také aktem morálního odsouzení a emocionální reakce. Baumanova zahrádkářská metafora, podobně jako Alexanderova teorie sociální konstrukce *holokaustu*, však nevidí problém v samotném vlivu typifikačních kategorií na jednání, ani v jejich spojení s morálkou a emocionalitou. Jejich cílem je upozornit na symbolické kódy, které tvoří vnitřní architekturu symbolického řádu a jejichž sociální sdílení umožňuje například označit někoho za „nadřazeného“ na základě rozpoznání kulturně specifických znaků „nadřazenosti“ přijímaných jako platné a srozumitelné.

Porozumění procesu sociální konstrukce holokaustu jako kulturního traumatu tedy předpokládá, abychom rekonstruovali specifickou strukturu symbolického kódování dobra a zla, jež působí vždy v určitém dějinném období, např. v poválečných letech nebo na přelomu šedesátých a sedmdesátých let minulého století v Americe a Evropě. Tento metodologický předpoklad odhaluje důležitou teoretickou distinkci mezi (a)

subjektivně prožívaným traumatem obětí a (b) *kulturním traumatem*, jež sdílí interpretační komunita. Kulturní sociologii sledovaná hermeneutická interpretace kulturního traumatu holokaustu v tomto smyslu směřuje k rekonstrukci těch dějinně daných forem předporozumění, které umožnily americké a/nebo evropské veřejnosti poválečných let porozumět tomu, co se zobrazuje na fotografiích odhalujících genocidní události, pochopit, o čem vyprávějí přeživší, kteří po období poválečných snah splynout se svým prostředím začali postupně psát a mluvit o svých zkušenostech. Jedná se tedy o hermeneutiku rozumění ze strany obecnstva, tj. interpretační komunity. Tato hermeneutika *rozumění*, do níž patří Alexanderem již dříve prosazovaná sémiotika de-kódování [Alexander 1984, Alexander – Smith 1993],¹⁸¹ ukazuje nejednoznačnost *překlada původně kladeného významu události*. Zdrojem původně kladeného významu je subjekt/autor, v našem příkladě samozřejmě oběť/svědék participující na události, který danou událost zvýznamňuje a interpretuje na základě jemu dostupného řádu symbolického kódování.

Vyjednávání kategorizace: konflikt interpretací

Kulturní sociologie následuje post-strukturalistickou interpretační strategii: soustřeďuje se jednak na dějinnou proměnu struktury symbolických kódů a narativních rámců, jednak na praktiky kategorizace a vyprávění, tj. na diskursivní formy sociálního jednání, jejichž prostřednictvím se struktura symbolických kódů a narativních rámců reprodukuje a proměňuje.¹⁸² Z této perspektivy je odhalení struktury klasifikačních symbolických kódů v zobrazeních událostí genocidy, respektive v přijetí těchto zobrazení, jen dílčím cílem. Alexander klade důraz na rekonstrukci proměny, jež se odehrála na přelomu šedesátých a sedmdesátých let dvacátého století, konkrétněji na rekonstrukci zmíněného nástupu tragického narativního rámce a vyšumění příběhů progresivního („pokrokového“) charakteru. V rámci sledované změny se proměnilo také symbolické kódování událostí spojovaných s genocidou židů, což lze pojmut jako přejmenování „typického válečného zločinu“ na „jedinečný, bezprecedentní Zločin“.

181 V Alexanderově metodě de-kódování hraje tvůrčí roli inspirace texty Rolanda Barthesa [1972, 1987].

182 Konkrétněji si praktiky kategorizace a vyprávění můžeme představit jako produkci reportáží, fotografií, literárních textů, uměleckých děl a komentářů k těmto dílům.

Kulturní trauma holokaustu jako sociální fenomén vzniká v návaznosti na formu symbolického kódování událostí genocidy židů, která pracuje s kategoriemi *bezprecedentního Zla*, nebo dokonce s pojmem *nepojmenovatelná a nepochopitelná Události*. Teoretický model sociální konstrukce kulturního traumatu holokaustu se soustřeďuje na události zlomu struktury, tj. na proměny symbolického kódování a narativního rámování významu genocidních událostí, odhaluje vznik kulturní struktury působící v pozadí kulturního traumatu. Tento teoretický model přitom nepochybně, že i před vznikem kulturního traumatu holokaustu žili přeživší událostí masové vraždy, že jejich život byl poznamenán trápením, subjektivně prožívaným traumatem. Nepochybně ani to, že ve Spojených státech a v Evropě mohl být fenomén poválečného kulturního traumatu „válečných hrůz“ přítomný v interpretačních komunitách sdílejících jak symbolické kódování genocidních událostí jako „typických válečných zločinů“, tak narativní rámec progresivních příběhů. Do těchto interpretačních komunit mohou patřit přeživší/oběti, stejně jako „čtenáři“ výpovědí přeživších, kteří přímý biografický vztah k těmto událostem nemají.¹⁸³ Podstatnou charakteristikou kulturní sociologie je, že zmíněná proměna podle ní vzniká prostřednictvím jednání, prostřednictvím participujících aktérů, a nelze proto mluvit o samovolném prolomení struktury.

Proměna symbolických kódů v zobrazení nacistické genocidy, v přímé návaznosti, na níž se začíná zdůrazňovat bezprecedentní charakter zmiňovaných událostí a intenzivnější působení tragických narativních rámců, jsou oddělitelné pouze analyticky. Empiricky lze pozorovat, že od začátku šedesátých let se formulují, rozšiřují a působí příběhy předkládající explicitní kritiku, respektive implicitní alternativní výklad progresivních („pokrokových“) příběhů masových vražd druhé světové války. Nástup nové kategorizace těchto událostí je pozvolný a odehrává se prostřednictvím vyjednávání charakteru zla objektivizujícího se v nacistické genocidě.

Diskursivní pole konfliktu interpretací není zredukovatelné na příběhy historiků, ale zahrnuje také nejrůznější podoby uměleckých, literárních, publicistických a biografických textů. Symbolické kódování nacistické genocidy jako něčeho bezprecedentního a nepochopitelného začalo krystalizovat v příbězích, které nesdílely mobilizační nadšení a naději příběhů progresivních. „Mobilizační charakter“¹⁸⁴ progresivních

183 Podrobněji k druhé generaci židů po holokaustu viz [Hamar 2010].

184 Hyden White [1975] by to chápal jako určitý typ ideologického charakteru narativa. Zde je myšleno, že tyto formy příběhů nám dodávají, mají dodávat, odvahu jednat. V pozadí tohoto

příběhů je zřejmý například v tom, že vítězství nad nacismem se v nich spojovalo s eliminací nacismu symbolicky kódovaného ve smyslu sociálně determinované a historicky vysvětlitelné anomálie, již ztělesňovala politická strana vyznávající násilí a její šílený vůdce. Jakkoliv vyhocená tato anomálie v tomto pojetí byla, byla vnímána jako běžné zlo, nad kterým lze zvítězit. Symbolické kódování zla ztělesněného v nacistické genocidě jako něčeho brutálního, přesto banálního, se v těchto příbězích propojuje s narativní artikulací jeho temporality: zlo je v nich dočasné. Obrat nastávající s nástupem tragického narativního rámce interpretuje Alexander Durkheimovsky jako proměnu symbolického kódování každodenního zla do zla posvátného [*sacred-evil*], jehož porozumění se vymyká běžným významům. V tragickém narativním rámci zlo nacistické genocidy dostává mysteriózní charakter.¹⁸⁵ Události nacistické genocidy židů se v těchto příbězích neinterpretují jako události, které tvoří součást kruté války, nýbrž jsou nahlíženy jako specifická Událost sama o sobě. Událost s velkým U přesahuje běžnou válku jednak kvůli charakteru hrůz, jež ztrácí běžnou srozumitelnost založenou na platných symbolických kódech, jednak kvůli temporalitě konstruované v tragickém narativním rámci tak, že se vymyká řádu dočasnosti. Právě tato podoba temporality, čili neuzavřitelnost Události, sahající ve svých konsekvencích až do současnosti, tvoří jádro kulturního traumatu holokaustu.

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let se tedy vynořil konflikt interpretací událostí nacistické genocidy. Tento spor se netýkal toho, jestli se tyto události vůbec odehrály, respektive jak přesně se sebehly. Tento (mnohdy implicitní) konflikt interpretací se týkal charakteru událostí, jejich symbolického kódování jako každodenního zla versus zla posvátného, rozdílu pojmenovatelné a nepojmenovatelné hrůzy. Můžeme říci, že právě tento, dosavadní dějiny přesahující charakter zla dělá z událostí nacistické genocidy holokaust. Jinými slovy, holokaust se ve své radikální jedinečnosti může stát univerzálním příkladem veškerého zla interpretačním modifikováním temporality zla. Neukončenost a neukončitelnost tragického narativního rámce vytváří propojení holokaustu a ideje věčného návratu. Kulturní trauma holokaustu spočívá v symbolické artikulaci nutnosti vrácení se do minulosti, v potřebě popírání toho, že události války a nacistické genocidy jsou již za námi, zanechali jsme je

---

pohledu je přítomna také webovská kategorizace náboženství na vnitro-světské versus orientované mimo svět. To znamená, že samotná vnitřní struktura symbolických forem generuje určitý vztah ke světu, ve smyslu typu aktivních vs. pasivních, kalkulativních vs. emocionálních atd. forem jednání.

185 Viz [Labarthe – Nancy 1990, Friedlander 1993] o estetizaci fašismu.

již za sebou.¹⁸⁶ Motivem věčného návratu zdůrazňovaná nemožnost uzavření minulosti vyjevuje neustále trvající možnost zpřítomnění radikálního zla v našem světě. Zakládá v sobě také etický imperativ vzpomínání, jehož impulsem a cílem je zabránit opakování těchto událostí.

Kulturní sociologie diskutující proces konstituce kulturního traumatu holokaustu umožňuje také porozumění konfliktu interpretací, který se vynořil v průběhu osmdesátých let a týkal se vztahu holokaustu a židovské identity. Univerzalistické interpretace vycházející z tragického narativního rámce a symbolického kódování událostí nacistické genocidy jako jedinečného a nepojmenovatelného Zla se v kulturním kontextu osmdesátých let, v době dominance politiky identity, dostávaly do sporu s partikularizujícími tendencemi.¹⁸⁷ Akademický diskurs politiky identity lze charakterizovat prostřednictvím její interpretační strategie, jež vysvětluje konflikty interpretací jako konfrontaci dvou neslučitelných pozic identit. Důvody rozdílností interpretací se tak redukuje na příslušnost autorů k různým etnickým, politickým a jiným uskupením. Z hlediska politiky identity jsou základními kritérii pro klasifikaci výkladů událostí původci a „čtenáři“/recipienti výkladu. Neboli pro možnost analytického rozřídění výkladu je třeba odpovědět na otázku: (a) *Kdo* je původcem výkladu/kdo je autor z hlediska jeho kulturní příslušnosti? a (b) *Komu* daný výklad události slouží ve smyslu ospravedlnění jednání a zájmů určité skupiny nebo hnutí? Politizace kulturního traumatu holokaustu v osmdesátých a devadesátých letech je v mnoha ohledech důsledkem kladení těchto otázek cílících na původce, čtenáře a jejich předpokládané skryté zájmy.

Interpretace směřující k politizaci sdílí s kulturním traumatem holokaustu tragické narativní rámování, jež vylučuje pojmání události nacistické genocidy jako uzavřené. Neuzavřítelnost v obou případech vychází z představy neuzavřenosti boje jako základní podmínky existence člověka. Symbolické kódování boje se ovšem v univerzalizujících a politizujících příbězích zásadně liší. Univerzalizující interpretace tento boj pojímá ve smyslu obecně lidské morální konfrontace se Zlem. Politizující interpretace se naopak soustřeďují na konkrétní konflikty aktérů s vlastními etnickými nebo národními identitami. Politizace kulturního traumatu holokaustu vede k interpretačním sporům například o tom, jestli holokaust jako dějinná událost znamená primárně nacistickou ge-

186 Viz [Langer 1995, Hartman 2002 (1989)]. Vermeulen [2010] umísťuje Hartmanovu snahu porozumět a vyložit vzpomínání na trauma holokaustu do kontextu jeho literárněkritického díla a zdůrazňuje vliv romantismu.

187 K politice identity viz [Calhoun 1998].

nocidu židů, nebo jestli lze vysvětlit konstrukci kulturního traumatu holokaustu jako součást politického boje, v němž kulturně-politické jevy slouží vždy určitým zájmům soupeřících kolektivit.¹⁸⁸

Diskursivní pozice vyprávějících subjektů

Kulturní sociologie svou teorií sociální konstrukce kulturního traumatu nesleduje teoretickou logiku, která převádí interpretační spory do pozičních bojů na sociálních polích.¹⁸⁹ Neznamená to nicméně, že by kulturní sociologie nepřihlížela k mocenským aspektům vzniku a proměny veřejné interpretace traumatizujících událostí. Ukázali jsme výše, že teoretický model kulturního traumatu se snaží o identifikaci narativních rámců, v nichž jsou vyprávěny příběhy o traumatizujících událostech a také o odhalení symbolického kódování základních kategorií výkladu těchto událostí, zpětně pak o rekonstruování proměny symbolického kódování a narativního rámování. Tento model nás v neposlední řadě vybízí k zájmu o to, kdo tyto příběhy o traumatizujících událostech vypráví a kdo jsou recipienti těchto příběhů. Na rozdíl od interpretační strategie politiky identity se kulturně-sociologický model nezajímá o identitu ve smyslu *původu a příslušnosti* aktérů.

V případě symbolického kódování jsme se zmínili o nezbytnosti typifikace zkušeností, přičemž proces typifikace je charakteristický tím, že vše neznámé a cizí zařazuje do stávajících kategorií. Pro každou interpretaci událostí je zásadní, jaké symbolicky kódované kategorie, jaké narativní rámce příběhů jsou po ruce pro aktéry, kteří události naplňují významem. Jinými slovy, z hlediska kulturní sociologie jsou aktéři nositeli dějinně podmíněných kulturních struktur interpretace. Jejich rozumění událostem je vždy podmíněné a ovlivněné zděděnými formami předporozumění, které vznikly ještě předtím, než tito aktéři mohli přistoupit k interpretaci, a které dokonce v mnoha případech vznikly ještě před tím, než se samotná interpretovaná událost odehrála. Z hlediska sociologie je zásadní přijmout předpoklad, že se tyto dějinně podmíněné formy předporozumění, podobně jako současné výklady události, konstituovaly prostřednictvím konfliktů interpretací. Konflikty interpretací byly a jsou ovlivněny tím, jakými zdroji disponují nositelé výkladů, jaká je jejich pozice ve struktuře mocenských vztahů [Alexander 2002: 12].

188 Viz [Novick 2002 (1994), Barša 2011, Braun 1994].

189 Klasickým představitelem tohoto přístupu je [Bourdieu 2010].

Jinými slovy, nositele výkladu traumatizujících událostí (tj. jak vyprávějící aktéry, tak aktéry vytvářející publikum) budeme v kulturní sociologii považovat za klíčové: (a) Z důvodu jejich účasti na přenosu a případné proměně dějinně podmíněných forem předporozumění. Tato účast přitom nemusí mít nutně aktivní formu vědomé kultivace tradice nebo inovace vědění. Samotným pasivním opakováním, běžnou nereflektovanou praktickou formou používání kategorií a narativ během jednání se aktéři spolupodílejí na přenosu a udržování kulturních struktur. (b) Z důvodu jejich účasti na udržování nebo proměně mocenských vztahů. Podobně jako v prvním případě také tato participace může mít podobu aktivní (příslušnost k hnutí, zastávání institucionální pozice, mecenášství) nebo pasivní (nereflektovaná účast na zavedených kompetitivních a komodifikovaných životních stylech, jež přispívají k udržování stávajícího rozložení zdrojů).

Popsali jsme výše, že kulturní sociologie se zajímá o rekonstrukci veřejných interpretací traumatizujících událostí a že tuto proměnu nechápe jako důsledek samovolného prolomení kulturní struktury, ale jako důsledek lidského jednání. Porozumění procesu vynoření se nových forem interpretace dějinných událostí přitom souzní s teoretickým modelem zaměřeným na porozumění jakékoliv formě jednání. Klíčem k teoretickému modelu kulturní sociologie je Alexanderova [1995] kritika redukcionismu, jež odmítá upřednostnění účasti aktérů na procesu udržování nebo proměny mocenských struktur nad účastí aktérů na přenosu a inovaci kulturních struktur a vice versa. Dobrým příkladem výkladu, jenž zohledňuje dualitu kulturních a mocenských struktur, aniž by přistoupil k materialistické nebo k idealistické redukci, je Alexanderův nástin vlivu norimberského procesu s nacistickými vůdci.

Alexander [2002: 19–20, 38–44] charakterizoval norimberský proces jako událost, v níž se symbolické kódování zla souběžně utvrzovalo a proměňovalo. Norimberský proces je nemyslitelný bez poválečného rozložení mocenských sil a je nemyslitelný ani bez používání symbolických kódů, jež mu dějinně předcházely. Umožnily totiž klasifikovat a také soudit jednání obžalovaných (např. za porušení pravidel války). Na tomto procesu lze dobře pozorovat také proměnu struktury symbolických kódů institucionalizovanými akty klasifikace: koncept *zločinu proti lidskosti* vznikl jako reakce na odhalení masových vražd právě v průběhu tohoto procesu, jako součást konfliktu interpretací povahy nacismu a vhodného způsobu uzavření války.

Propojenost proměny symbolických kódů s institucionalizovanými strukturami moci ukazuje vliv autorizace konceptu „zločiny proti lid-

skosti“ norimberským tribunálem. Z hlediska proměny je tedy důležitá otázka, jak je možné, že se začala *používat* nová klasifikační kategorie při interpretaci událostí druhé světové války, jak se stalo, že používání nových kategorií bylo *autorizované* symbolickými akty moci.¹⁹⁰ Kromě zločinu proti lidskosti začal tribunál používat termín *genocida*, a přestože se tento termín objevil roky před procesem, byl to akt autorizace, jenž významně přispěl k jeho rozšíření. I když byl norimberský proces ve smyslu progresivního narativního rámce pojímán jako dějinně významný akt uzavření války, zavedením legálního konceptu *zločinu proti lidskosti* významně přispěl k tomu, že události masových vražd, které se odehrály v průběhu války, byly reinterpretované jako události samotnou válku přesahující. Norimberský proces tím významně přispěl k poválečnému ustavení a upevnění vlivu progresivního narativního rámce a symbolického kódování interpretace masových vražd. Souběžně ovšem platí také to, že se během něj vynořily a autorizovaly symbolické kódy interpretace nacistické genocidy, jež byly nepostradatelné pro pozdější proměnu poválečné interpretace a vznik kulturního traumatu holokaustu.

Závěr

Z hlediska kulturní sociologie je kulturní trauma holokaustu sociální konstrukcí. Stejně tak jsou ovšem sociální konstrukcí také pravdivá tvrzení a fakta. Prostřednictvím rekonstrukce teoretického modelu kulturního traumatu jsme se snažili ukázat, že předpoklad, podle něž interpretace shrává v jednání lidí konstitutivní roli, neznamená, že (a) kromě interpretace nic jiného neexistuje, nebo že by holokaust byl pouze symbolickým znakem a ničím jiným; (b) že by interpretované jevy, události byly plně vyčerpány interpretacemi, byly by redukovatelné na podobu, již získávají v procesu interpretace. Proces sociální konstrukce holokaustu jako kulturního traumatu ukazuje, že události, prožitky a zkušenosti vykazují určitý odpor (rezistenci) vůči interpretaci, vůči svému zařazení do kategorií. Vznik interpretací o nepochopitelnosti masových vražd ve smyslu běžných válečných zločinů, jež stály při začátku konstituce fenoménu kulturního traumatu holokaustu, svědčí o tom, že proces interpretace není čistě nahodilým aktem označování. Vypravěči, přeživší, příslušníci druhé generace po holokaustu a další kategorie čtenářů

¹⁹⁰ K vztahu symbolické moci a institucionální autorizace klasifikačních kategorií viz [Bourdieu 1992].

a obecnstva se spolupodílely na konfliktním procesu interpretace. Jejich emoce a morální předpoklady přispívaly k nelehkosti procesu, v němž se dostupná interpretační schémata ukázala být nevhodná pro osmyslnění hrůz. Muselo postupně dojít k proměně rámců a kódů. Samotná proměna z progresivního příběhu v příběh tragický je důkazem toho, že interpretace je sociálně zakotvený proces, který není zredukovatelný ani na čistě symbolické, ani na čistě pre-symbolické procesy.

Kulturní sociologie „provozuje“ interpretační strategii historizace. Ta říká, že svět se mění, a pokud chceme našemu světu porozumět, je třeba porozumět právě tomu, jak vznikl a jak se proměňuje. V souladu s poststrukturalistickou perspektivou se kulturní sociologie snaží o propojení dvou podob historizace: zkoumání historického původu věcí a historického původu pojmů, jejichž prostřednictvím dané věci poznáváme. Kulturní sociologie zde kráčí ve stopách Michela Foucaulta, který znovu spojil historii světa s historií rozumění tomuto světu. Nerozlučná propojenost událostí a jejich proměňujících se interpretací měla být leitmotivem také naší rekonstrukce teorie a konceptu kulturního traumatu.

Literatura

- Abbott, Andrew. 2007. „Against Narrative: A Preface to Lyrical Sociology.“ *Sociological Theory* 25 (1): 67–99.
- Abell, Peter. 2004. „Narrative Explanation: An Alternative to Variable-Centered Explanation?“ *Annual Review of Sociology* 30: 287–310.
- Abrams, Bradley F. 2004. *The struggle for the soul of the nation: Czech culture and the rise of communism*. Lanham: Rowman and Littlefield.
- Adler, Michal. 2004. „Žánr klientova příběhu v psychoterapii.“ *Československá psychologie* 2004, č. 1, s. 84–92.
- Alan, Josef. 1994. „Narativní a analytické paradigma v soudobé sociologii.“ *Sociologický časopis* 1994, č. 1, s. 11–20.
- Alan, Josef. 1999. „Rodinné vztahy a členství v KSČ.“ In: Konopásek, Z. et al. (eds.). *Otevřená minulost: Autobiografická sociologie státního socialismu*. Praha: Karolinum, 1999, s. 155–170.
- Alasuutari, Pertti. 1997. „The Discursive Construction of Personality.“ In: Lieblich, A., Josselson, R. (eds.). *The Narrative Study of Lives*, vol. 5. Newbury Park: Sage, s. 1–20.
- Alexander, Jeffrey C. 1984. „Three Models of Culture and Society Relations: Toward an Analysis of Watergate.“ *Sociological Theory* 2: 290–314.
- Alexander, Jeffrey C. 1995. „The Reality of Reduction: The Failed Synthesis of Pierre Bourdieu.“ In: *Fin de Siècle Social Theory*. London: Verso, s. 128–217.
- Alexander, Jeffrey C. 2002. „On the Social construction of Moral Universal: The ‚Holocaust‘ from War Crime to Trauma Drama.“ *European Journal of Social Theory* 5(1): 5–85.
- Alexander, Jeffrey C. 2003. *The Meaning of Social Life: A Cultural Sociology*. Oxford: Oxford University Press.
- Alexander, Jeffrey C. 2004. „Towards a Theory of Cultural Trauma.“ In: Alexander, J. C., Eyerman, R. – Giesen, B. – Smelser, N. – Sztompka, P. (eds.). *Cultural Trauma and Collective Identity*. Berkeley: University of California Press.

- Alexander, Jeffrey C. 2011. „Fact-signs and Cultural Sociology: How Meaning-making Liberates the Social Imagination.“ *Thesis Eleven* 104(1): 87.
- Alexander, Jeffrey C. 2011. *Performance and Power*. Cambridge: Polity Press.
- Alexander, Jeffrey C. et al. 2009. *Remembering the Holocaust: A debate*. Oxford: Oxford University Press.
- Alexander, Jeffrey C. – Eyerman, Ron – Giesen, Bernhard – Smelser, Neil – Sztompka, Piotr. 2001. *Cultural Trauma Theory and Applications*. Berkeley: University of California Press.
- Alexander, Jeffrey C. – Eyerman, Ron – Giesen, Bernhard – Smelser, Neil – Sztompka, Piotr. 2004. *Cultural Trauma and Collective Identity*. Berkeley: University of California Press.
- Alexander, Jeffrey C. – Philip Smith. 1993. „The Discourse of American Civil Society: A New Proposal for Cultural Studies.“ *Theory and Society* 22(2): 151–207.
- Alexander, Jeffrey C. – Philip Smith. 2005. „Introduction: The New Durkheim.“ In: *The Cambridge Companion to Durkheim*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Alheit, Peter. 2002. „Identita nebo ‚biograficitá‘? Koncept vývoje identity ve světě biografických bádání v oblasti věd o vzdělávání.“ *Biograf* 29: 62 odst. Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=2902> [cit. 21. 2. 2013].
- Amalvi, Christian. 1984. „Le 14-Juillet.“ In: Nora, Pierre (ed.). *Les lieux de mémoire. I – La République*. Paris: Gallimard, s. 421–472.
- Anderson, Benedict R. 2008. *Představy společenství: úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum.
- Andrews, Molly. 1999. „Politika zapomínání: Rekonstrukce minulosti v přechodu k postkomunismu.“ In: Konopásek, Z. et al. (eds.). *Otevřená minulost: Autobiografická sociologie státního socialismu*. Praha: Karolinum, 1999, s. 87–106.
- Andrle, Vladimír. 1996. „Muži na svém místě: legitimizační témata v autobiografickém vyprávění elitních podnikatelů s minulostí „starých struktur“.“ *Biograf* 1996, č. 6, s. 17–27.
- Ankersmit, Frank R. 1994. „Six Theses of Narrativist Philosophy of History.“ In: *History and Topology. The Rise and Fall of Metaphor*. Berkeley: University of California Press, s. 33–43.
- Appiah, Kwame A. – Gates, Henry L., Jr. 1995. „Editors Introduction: Multiplying Identities.“ In: Appiah, K. A. – Gates, H. L., Jr. (eds.). *Identities*. Chicago: Chicago University Press.
- Arendt, Hannah. 1972. *Les origines du totalitarisme*, «Le système totalitaire», tome III. Paris: Editions du Seuil.
- Aristotelés. 1995. „O paměti a vzpomínání.“ In: Sorabji, Richard. *Aristoteles o paměti*. Praha: Rezek, s. 78–100.
- Aristotelés. 2009. *Aténska ústava*. Bratislava: Kalligram, edice Exempla iuris Kniha.

- Assmann, Aleida – Assmann, Jan. 1994. „Das Gestern im Heute: Medien und soziales Gedächtnis.“ In: Merten, Klaus, Schmidt, Siegfried J., Weischenberg, Siegfried (eds.). *Die Wirklichkeit der Medien: Eine Einführung in die Kommunikationswissenschaft*. Opladen: Westdeutscher Verlag, s. 114–140.
- Assmann, Aleida. 1993. *Arbeit am nationalen Gedächtnis. Eine kurze Geschichte der deutschen Bildungsidee*. Frankfurt – New York – Paris: Campus Verlag [et al.].
- Assmann, Aleida. 1999. *Erinnerungsräume. Formen und Wandlungen des Kulturellen Gedächtnisses*. München: C. H. Beck.
- Assmann, Aleida. 2006. „Memory, Individual and Collective.“ In: Goodin, Robert E. – Tilly, Charles (eds.). *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis*. Oxford: Oxford University Press, s. 210–224.
- Assmann, Aleida. 2006. *Der lange Schatten der Vergangenheit: Erinnerungskultur und Geschichtspolitik*. München: C. H. Beck.
- Assmann, Aleida. 2008. „Canon and Archive.“ In: Erll, Astrid – Nünning, Ansgar (eds.). *Cultural memory studies: an international and interdisciplinary hand-book*. Berlin, New York: Walter de Gruyter, s. 97–107.
- Assmann, Aleida. 2010. „The Holocaust – a Global Memory? Extensions and Limits of a New Memory Community.“ In: Assmann, Aleida, Conrad, Sebastian (eds.). *Memory in a Global Age Discourses, Practices and Trajectories*. Basingstoke (UK), New York (USA): Palgrave Macmillan, s. 97–117.
- Assmann, Aleida. 2011. *Cultural Memory and Western Civilization: Functions, Media, Archives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Assmann, Aleida. 2013a. *Ist die Zeit aus den Fugen?* München: Carl Hansen Verlag.
- Assmann, Aleida. 2013b. „Paměť jako ars a vis.“ *Česká literatura* 61, 2013/1, s. 56–61.
- Assmann, Jan. 1995. „Collective Memory and Cultural Identity.“ *New German Critique* 65: 125–133.
- Assmann, Jan. 2001. *Kultura a paměť. Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha: Prostor.
- Assmann, Jan. 2002. „Gedächtnis.“ In: Jordan, Stefan (ed.). *Lexikon Geschichtswissenschaft. Hundert Grundbegriffe*. Stuttgart: Philipp Reclam jun., s. 97–101.
- Assmann, Jan. 2008. „Communicative and Cultural Memory.“ In Erll, Astrid – Nünning, Ansgar (eds.). *Cultural memory studies: an international and interdisciplinary hand-book*. Berlin, New York: Walter de Gruyter, s. 109–118.
- Assmann, Jan. 2010. „Globalization, Universalism, and the Erosion of Cultural Memory.“ In: Assmann, Aleida, Conrad, Sebastian (eds.). *Memory in a Global Age Discourses, Practices and Trajectories*. Basingstoke (UK), New York (USA): Palgrave Macmillan, s. 121–137.
- Atkinson, Paul – Silverman, David. 1998. „Kunderova Nesmrtelnost: Interview Society a vynalézání Já.“ *Biograf* 13, 1998, s. 1–25.

- Augé, Marc. 2004. *Oblivion*. Minneapolis – London: University of Minnesota Press.
- Badie, Bertrand – Birnbaum, Pierre. 1983. *The Sociology of the State*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bahlcke, Joachim – Strohmeier, Arno (eds.). 2002. *Die Konstruktion der Vergangenheit. Geschichtsdanken, Traditionsbildung und Selbstdarstellung im frühneuzeitlichem Ostmitteleuropa*. Berlin: Drucker und Humboldt (Zeitschrift für historische Forschung, Beiheft 29).
- Bachmann-Medick, Doris. 2008. „Kulturwissenschaften – eine Übersetzungsperspektive.“ Dostupné z: <http://eicpc.net/transversal/0908/bachmannmedick-buden/de/print> [cit. 30. 6. 2013].
- Bamberg, Michael. 2013. „Identity and Narration.“ In: Hühn, P. et al. (eds.). *The Living Handbook of Narratology*. Hamburg: Hamburg University Press. Dostupné z: http://hup.sub.uni-hamburg.de/lhn/index.php/Identity_and_Narration [cit. 20. 6. 2013].
- Banaszczyk, Tadeusz. 1989. *Studia o przedstawieniach zbiorowych czasu i przestrzeni w durkheimowskiej szkole socjologicznej*. Wrocław: Ossolineum.
- Barbieri, Marcelo. 2006. *Organické kódy. Úvod do sémantické biologie*. Praha: Academia.
- Bard, Mitchell G. 2008. *48hours of Kristallnacht: night of destruction/down of the Holocaust: an oral history*. Guilford: Lyons Press.
- Baron, Stéphane et al. 2006. *Les petites patries. Histoire et mémoire dans les journaux de ville: fabrique de l'identité collective*. Mémoire de licence en Sciences de l'éducation. Université Paris XII, UFR SESS – STAPS. Sous la direction de Bénédicte Goussault.
- Barša, Pavel. 2011. *Paměť a genocida: úvahy o politice holocaustu*. Praha: Argo.
- Barthes, Roland. 1987. *Image, Music, Text*. London: Fontana Press.
- Barthes, Roland. 2002. „Úvod do strukturální analýzy vyprávění.“ In: Koloušek, P. (ed.). *Žnak, struktura, vyprávění – Výbor z prací francouzského strukturalismu*. Brno: Host.
- Barthes, Roland. 2004. *Mytologie*. Praha: Dokořán.
- Bartlett, Frederic C. 1932. *Remembering*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Battani, Marshall – Hall, David R. – Powers, Rosemary. 1997. „Cultures' Structures: Making Meaning in the Public Sphere.“ *Theory and Society* 26(6): 781–812.
- Baudrillard, Jean. 1994. *Simulacra and Simulation*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Bauman, Zygmunt. 1989. *Modernity and the Holocaust*. Cambridge: Polity.
- Bauman, Zygmunt. 1999. *Globalizace: důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta.
- Bauman, Zygmunt. 2008. *Tekuté časy. Život ve věku nejistoty*. Praha: Academia.

- Beck, Ulrich. 2006. *Cosmopolitan Vision*. Cambridge: Polity Press.
- Bellah, Robert N. – Madsen, Richard – Sullivan, William M. – Swidler, Ann – Tipton, Steven M. 1985. *Habits of the Heart. Individualism and Commitment in American Life*. University of California Press.
- Bělohradský, Václav. 2010. „Postsekulární společnost II aneb Čtyři formy chaosu.“ *Právo (Salon)*, 25. června 2010.
- Beneš, Zdeněk. 1995. *Historický text a historická kultura*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum.
- Benjamin, Walter. 1970. „Úloha překladatele.“ In: Čermák, Josef (ed.). *Překlad literárního díla*. Praha: Odeon, s. 245–256.
- Bergenthum, Hartmut. 2005. „Geschichtswissenschaft und Erinnerungskulturen. Bemerkungen zur neuen Theoriedebatte.“ In: Günter Oesterle (ed.). *Erinnerung, Gedächtnis, Wissen. Studien zur kulturwissenschaftlichen Gedächtnisforschung*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, s. 121–162.
- Berger, Peter L. 1991. *Pozvání do sociologie*. Praha: FMO.
- Berger, Peter L. – Luckmann, Thomas. 1999. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Bergson, Henri. 1919. *Vývoj tvořivý*. Praha: J. Laichter.
- Bergson, Henri. 2003. *Hmota a paměť, Esej o vztahu těla k duchu*. Praha: Oikoy-menh.
- Bernheim, Ernst. 1908. *Lehrbuch der historischen Methode und der Geschichtsphilosophie*. Leipzig (1.vyd. r. 1889), s. 257nn.
- Bertaux, Daniel (ed.). 1981. *Biography and Society: The Life History Approach in the Social Sciences*. London – Beverly Hills, CA: Sage.
- Bible*. Dostupné z: <http://bible.cz/> (překlad Bible Kralická 1613) [cit. 20. 6. 2014].
- Blanchard, Pascal – Veyrat-Masson, Isabelle. 2008. „Introduction. Les guerres de mémoires: un objet d'étude, au carrefour de l'histoire et des processus de médiatisation?“ In: Pascal Blanchard, Isabelle Veyrat-Masson (ed.). *Les guerres de mémoires. La France et son histoire: enjeux politiques, controverses historiques, stratégies médiatiques*. Paris: La Découverte, s. 15–49.
- Bloch, Marc. 2004. *Králové divotvůrci, Studie o nadpřirozenosti přisuzované královské moci, zejména ve Francii a Anglii*. Praha: Argo.
- Bolter, Jay D. – Richard Grusin. 2010. „Imediace, hypermediace, remediace.“ In: Tomáš Dvořák (ed.). *Kapitoly z dějin a teorie médií*. Praha: AVU, s. 69–93.
- Booth, William J. 1999. „Communities of Memory: On Identity, Memory, and Debt.“ *The American Political Science Review* 93 (2): 249–263.
- Bourdieu, Pierre. 1992. *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre. 1998. *Téorie jednání*. Praha: Karolinum.
- Bourdieu, Pierre. 2010. *Pravidla umění. Vznik a struktura literárního pole*. Brno: HOST.

- Braun, Robert. 1994. „The Holocaust and Problems of Historical Representation.“ *History and Theory* 33(2): 172–97.
- Brugger, Walter. 2006. *Filosofický slovník*. Praha: Naše vojsko.
- Bruner, Jerome S. 1986. *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bruner, Jerome S. 1990. *Acts of Meaning*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bruner, Jerome. 1993. „Biography and Autobiography in Sociology.“ *Sociology (Special Issue)* 27, 1, 1-1.
- Burke, Peter. 2005. *Lidová kultura v raněnovověké Evropě*. Praha: Argo.
- Burke, Peter. 2006. *Variety kulturních dějin*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Burke, Peter. 2011. *Co je kulturní historie?* Praha: Dokořán.
- Butler, Robert N. 1963. „The Life Review: An interpretation of reminiscence in the aged.“ *Psychiatry* 26: 65–75.
- Butler-Kisber, Lynn. 2010. *Qualitative Inquiry: Thematic, Narrative and Arts-Informed Perspectives*. London: Sage.
- Calhoun, Craig. 1994. *Social Theory and the Politics of Identity*. Cambridge: Blackwell.
- Carani, Marie (ed.). 1995. *Des lieux de mémoire. Identité et culture modernes au Québec 1930-1960*. Ottawa: Les Presses de l'Université d'Ottawa.
- Caruth, Cathy. 1996. *Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History*. Baltimore/London: John Hopkins University Press.
- Cassin, Barbara. 2001. „Politiques De La Mémoire.“ *Multitudes* 9: 176–196.
- Cassirer, Ernst. 1994. *Der Mythos des Staates. Philosophische Grundlagen politischen Verhaltens*. Frankfurt am Main: Fischer Verlag.
- Castells, Manuel. 2004. *The Power of Identity, The Information Age: Economy, Society and Culture (Volume II)*. Malden – Oxford: Blackwell.
- Cerulo, Karen A. 1997. „Identity Construction: New Issues, New Directions.“ *Annual Review of Sociology* 23: 385–409.
- Cicero, Marcus Tullius. 1954. *Rhetoric ad Herennium*. London: Harvard University Press.
- Čílek, Václav. 2002. *Krajiny vnitřní a vnější, Texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrúdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu*. Praha: Dokořán.
- Citron, Suzanne. 1987. *Le myth national: l'histoire de France en questions*. Paris: Les Éditions ouvrières.
- Clandinin, Michael F. – Connelly, Jean D. 2004. *Narrative Inquiry: Experience and Story in Qualitative Research*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Cohen, Anthony P. 1985. *The Symbolic Construction of Community*. London: Tavistock. „Colonisation non à l'enseignement d'une histoire officielle.“ *Le Monde* 25. 03. 2005.
- „Liberté pour l'histoire.“ *Libération* 13. 12. 2005.

- Connerton, Paul. 1996. *How Societies Remember*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Connerton, Paul. 2009. *How Modernity Forgets*. New York: Cambridge University Press.
- Connor, Walker. 1994. *Ethnonationalism. The Quest for Understanding*. Princeton: Princeton University Press.
- Connor, Walker. 2003. „Národ je národ, národ je stát, národ je etnická skupina, národ je...“ In: Hroch, M. (ed.). *Pohledy na národy a nacionalismus*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 154–173.
- Corneließen, Christoph. 2003. „Was ist Erinnerungskultur? Begriff – Methoden – Perspektiven.“ *Geschichte in Wissenschaft und Unterricht* 54, 10/2003, s. 548–563.
- Corneließen, Christoph. 2007. „O výzkume kultúry pamäti v západnej a východnej Európe. Metódy a otázky.“ In: Corneließen, Christoph, Holec, Roman, Pešek, Jiří (eds.). *Diktatura – válka – vyhnání. Kultury vzpomínání v českém, slovenském a německém prostředí od roku 1945*. Ústí nad Labem: Albis international.
- Cortazzi, Martin. 1993. *Narrative Analysis*. London: Falmer Press.
- Coser, Lewis A. 1965. *Theorie sozialer Konflikte*. Neuwied: Luchterhand.
- Cuin, Charles, Henry – Gresle, François. 2004. *Dějiny sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Čermák, Ivo. 2000. „Hledání životních příběhů (Integrativní funkce narativního já).“ In: Macek, P. – Šafářová, M. (eds.). *Integrativní funkce osobnosti. Sborník příspěvků z konference k životnímu jubileu prof. PhDr. Vladimíra Smékala, CSc.* Brno: Masarykova univerzita.
- Čermák, Ivo. 2001. „Příběhy žité a vyprávěné: od psychoterapie k identitě a epistemologii.“ In: Bianchi, G. (ed.). *Identita, zdraví a nová paradigma. Human Communication Studies (Vol. 7)*. Bratislava: Veda.
- Čermák, Ivo. 2004. „Autobiografická paměť a životní příběh.“ *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity*, P8: 29–41.
- Čornej, Petr. 1987. *Tajemství českých kronik, Mýtus a realita*. Praha: Vyšehrad.
- Čornej, Petr. 2003. *Tajemství českých kronik, Cesty ke kořenům husitské tradice*. Praha: Litomyšl: Paseka.
- Daniel, Ute. 1993. „Kultur“ und „Gesellschaft“. Überlegungen zum Gegenstandsbereich der Sozialgeschichte. *Geschichte und Gesellschaft* 19/1993: 69–99.
- Davies, Bronwyn – Harré, Rom. 2002. „Positioning: The Discursive Production of Selves.“ In: Wetherell, M. – Taylor, S. – Yates, S. (eds.). *Discourse, Theory and Practice. A reader*. London: Sage.
- Davis, Richard G. 2001. „Oral Narrative as Short Story Cycle: Forging Community in Edwidge Danticat’s ‚Krik? Krak!‘“ *MELUS* 26 (2): 65–81.
- Deely, John. 2010. „Sémioze přesahuje vnímání.“ In: Anton Markoš (ed.). *Jazyková metafora živého*. Červený Kosktelec: Pavel Mervart, s. 203–212.

- den Boer, Pim et al. (eds.). 2012. *Europäische Erinerrungsorte. I, Mythen und Grundbegriffe des europäischen Selbstverständnisses; II, Das Haus Europa; III, Europa und die Welt*. München: Oldenbourg.
- Denzin, Norman K. 1989. *Interpretive Biography*. London: Sage.
- Denzin, Norman K. 2000. „Foreword: Narrative’s Moment.“ In: Andrews, M. – Sclater, S. D. Squire, C. – Treacher, A. (eds.). *The Uses of Narrative: Explorations in Sociology, Psychology, and Cultural Studies*. London – New York: Routledge.
- Denzin, Norman K. 2001. *Interpretive Interactionism (Applied Social Research Methods)*. London: Sage.
- Donk, André. 2009. „Kommunikation über Vergangenheit – Soziales Gedächtnis in kommunikationswissenschaftlicher Perspektive.“ In: Merten, Klaus (ed.). *Konstruktion von Kommunikation in der Mediengesellschaft: Festschrift für Joachim Westerbarkey*. Wiesbaden: VS Verlag, s. 13–29.
- Dosse, Françoise. 2001. „La mémoire fragmentée. Paul Ricœur : entre mémoire, histoire et oubli.“ *Cahiers français* 303: 15–21.
- Draaisma, Douwe. 2003. *Metafory paměti*. Praha: Mladá fronta.
- Dreher, Jochen. 2007. „Einleitung: Lebenswelt, Identität und Gesellschaft – Sozialtheoretische Reflexionen zwischen Phänomenologie, Wissenssoziologie und empirischer Forschung.“ In: Luckmann, T. *Lebenswelt, Identität und Gesellschaft*. Konstanz: UVK.
- Dressel, Gert. 1996. *Historische Anthropologie. Eine Einführung*. Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag.
- Droysen, Johann G. 1943. *Historik. Vorlesungen über Enzyklopädie und Methodologie der Geschichte*. Berlin: Hübner.
- Droždek, Boris – Wilson, John P. (eds.). 2007. *Voices of Trauma: Treating Psychological Trauma Across Cultures*. New York: Springer.
- Durkheim, Émile. 1897. *Le Suicide: Étude de sociologie*. Paris: Félix Alcan.
- Durkheim, Émile. 1926. *Pravidla sociologické metody*. Praha: Orbis.
- Durkheim, Émile. 1989 (1898). *Représentations individuelles et collectives. Sociologie et Philosophie*. Paris: P.U.F.
- Durkheim, Émile. 2002. *Elementární formy náboženského života*. Praha: Oikoy-menih.
- Durkheim, Émile. 2007 (1893). *De la division du travail social*. Paris: PUF.
- Eakin, Paul J. 2008. *Living Autobiographically: How We Create Identity in Narrative*. Ithaca: Cornell University Press.
- Eder, Klaus. 2005. „Příroda: Nový symbol identity moderny?“ *Sociální studia* 1/2005: 13–41.
- Eisenstadt, Shmuel Noah – Giesen, Bernhard. 2003. „Konstrukce kolektivní identity.“ In: Hroch, M. (ed.). *Pohledy na národy a nacionalismus*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 361–374.

- Elder, Glen H. Jr. 1974. *Children of the Great Depression*. Chicago: Chicago University Press.
- Eliade, Mircea. 1993. *Mýtus o věčném návratu*. Praha: Oikoymenh.
- Elliott, Jane. 2005. *Using Narrative in Social Research: Qualitative and Quantitative Approaches*. London: Sage.
- Emirbayer, Mustafa – Chad, Alan Goldberg. 2005. „Pragmatism, Bourdieu, and Collective Emotions in Contentious Politics.“ *Theory and Society* 34 (5–6): 469–518.
- Emirbayer, Mustafa. 2004. „The Alexander School of Cultural Sociology.“ *Thesis Eleven* 79(1): 5–15.
- Epsteinová, Helena. 1994. *Děti holocaustu*. Praha: Volvox Globator.
- Eriksen, Thomas H. 2012. *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Erikson, Erik H. 1959. *Identity and the Life Cycle*. New York: Norton.
- Ernst, Wolfgang. 2013. *Digital Memory and the Archive*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Esposito, Elena. 2002. *Soziales Vergessen: Formen und Medien des Gedächtnisses der Gesellschaft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Eyerman, Ron. 2001. *Cultural Trauma: Slavery and the Formation of African American Identity*. Cambridge University Press.
- Eyerman, Ron. 2004. „Jeffrey Alexander and The Cultural Turn in Social Theory.“ *Thesis Eleven* 2004 (79): 25–30.
- Eysenck, Michael W. – Keane, Mark. 2008. *Kognitivní psychologie*. Praha: Academia.
- Ezzy, Douglas. 1998. „Theorizing Narrative Identity: Symbolic Interactionism and Hermeneutics.“ *The Sociological Quarterly* 39 (2): 239–252.
- Ferry, Jean-Marc. 2000. *La Question de l'État Européen*. Paris: Gallimard.
- Ferry, Jean-Marc. 1996. *L'éthique reconstructive*. Paris: Cerf.
- Figley, Charles R. – Kleber, Rolf J. 1995. „Beyond the 'Victim': Secondary Traumatic Stress.“ In: Kleber R. J. – Figley R. Ch. – Gersons B. P. R. (eds.). *Beyond Trauma: Cultural and Societal Dynamics*. New York – London: Plenum Press.
- Finkelkraut, Alain. 1980. *Le juif imaginaire*. Paris: Seuil.
- Finkelkraut, Alain. 2008. „Mémoire à l'école, les deux nons d'Alain Finkelkraut.“ In: *Causeur.fr*. Dostupné z: <http://www.causeur.fr/memoire-ecole>, 175 [cit. 8. 7. 2008].
- Finkelkraut, Alain. 2009. „Alain Finkelkraut.“ In: Rupnik J. – Berthon J.-M. (eds.). *Dialog o Evropě*. Praha: Cefres.
- Finney, Patrick. 2011. *Remembering the road to World War Two: Interantional history, national identity, collective memory*. Oxon – New York: Routledge.
- Fischer-Rosenthal, Wolfram – Rosenthal, Gabriele. 2001. „Analýza narativně-biografických rozhovorů.“ *Biograf* 24. Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v2402> [cit. 20. 6. 2013].

- Fischer-Rosenthal, Wolfram. 1997. „Potíže s identitou. Biografie jako řešení některých (post)moderních dilemat.“ *Biograf* 12, s. 1–18.
- Flacke, Monika (ed.). 1998. *Mythen der Nationen. Ein europäisches Panorama*. Berlin – München: Koehler und Amelang.
- Franc, Martin. 2009. „Nostalgie v České republice a v SRN.“ In: D. Kunštát – L. Mrklas (eds.). *Historická reflexe minulosti*. CEVRO: Praha, s. 7–14.
- François, Étienne – Schulze, Hagen (eds.). 2005a. *Deutsche Erinnerungsorte, I–III*. München: Beck.
- François, Étienne – Schulze, Hagen (eds.). 2005b. *Deutsche Erinnerungsorte. Eine Auswahl*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.
- François, Étienne – Schulze, Hagen. 1992. „Das emotionale Fundament der Nation.“ In: Flacke, M. (ed.). 1998. *Mythen der Nationen. Ein europäisches Panorama*. Berlin – München: Koehler und Amelang, s. 22, 26–29.
- François, Étienne. 2009. „Místa paměti. Lieux de mémoire. Erinnerungsorte.“ *Český časopis historický* 107 (2009), č. 3: 559–567.
- Frank, Michael C. – Rippl, Gabriele (eds.). 2007. *Arbeit am Gedächtnis*. München: Wilhelm FinkVerlag.
- Freimanová, Milena (ed.). 1998. *Povědomí tradice v novodobé české kultuře (Doba Bedřicha Smetany)*. Sborník symposia pořádaného Národní galerií v Praze ve spolupráci s Ústavem teorie a dějin umění ČSAV u příležitosti 4. ročníku Smetanova festivalu v Plzni ve dnech 7.–11. března 1984. Praha: Národní galerie.
- Friedlander, Saul. 1993. *Reflections of Nazism: an Essay on Kitsch and Death*. Bloomington: Indiana University Press.
- Gadamer, Hans-Georg. 1994. *Problém dějinného vědomí*. Praha: Filosofia.
- Gamson, William – Crotau, David – Hoynes, William – Sasson, Theodore. 1992. Media Images and the Social Construction of Reality. *Annual Review of Sociology* 18: 373–393.
- Gans, Herbert J. „Symbolic Ethnicity: The future of ethnic groups and cultures in America.“ *Ethnic and Racial Studies* 2 (1): 1–20.
- Geertz, Clifford. 2000. *Interpretace kultur. Vybrané eseje*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Gellner, Ernst. 1983. *Nations and Nationalism*. Oxford: Blackwell.
- Gellner, Ernst. 1997. *Nationalism*. London: Weidenfeld and Nicholson.
- Gély, Raphaël. 2006. *Identités et monde commun: psychologie sociale, philosophie, société*. Bruxelles: P. Lang.
- Gempel, Yolanda. 2000. „Reflections on the Prevalence of the Uncanny in Social Violence.“ In: A. C. G. M. Robben, M. M. Suárez-Orozco (eds.). *Cultures under Siege: Collective Violence and Trauma*. Cambridge – New York: Cambridge University Press, s. 48–70.
- Genette, Gérard. 1972. *Figures III*. Paris: Seuil.

- Genette, Gérard. 1990. „Fictional Narrative, Factual Narrative.“ *Poetics Today* 11: 755–774.
- Genette, Gérard. 2007. *Fikce a vyprávění*. Praha – Brno: Ústav pro českou literaturu AV ČR.
- Gensburger, Sarah – Lavabre, Marie-Claire. 2005. „Entre «devoir de mémoire» et «abus de mémoire» La sociologie de la mémoire comme tierce position.“ In: Bertrand Müller (ed.). *Histoire, mémoire et épistémologie. A propos de Paul Ricœur*. Lausanne: Payot, s. 76–95.
- Gergen, Kenneth J. 1994. *Self-Narration in Social Life. Realities and relationships: Soundings in social Construction*. Cambridge Harvard University Press.
- Gergen, Kenneth J. 2002. „Self-Narration in Social Life.“ In: Wetherell, M. – Taylor, S. – Yates, S. (eds.). *Discourse, Theory and Practice. A Reader*. London: Sage.
- Giddens, Anthony. 1991. *Modernity and self-identity: Self and society in late modern age*. Stanford: Stanford University Press. *Unmaking of the New Left*. Berkeley, CA, Los Angeles, CA & London, U.K.: University of California Press.
- Giddens, Anthony. 2003. *Důsledky modernity*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Giddens, Anthony. 1985. *The Nation-State and Violence*. Cambridge: Polity Press.
- Giesen, Bernhard. 2007. „V různém čase, v různém rytmu a s rozdílnou pamětí.“ *Sociální studia* 4 (1–2): 67–78.
- Giesen, Bernhard. 2001. „Social Trauma.“ In: J. N. Smelser and P. B. Baltes (eds.). *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. Amsterdam, Paris, New York, Oxford, Shannon, Singapor, Tokyo: Elsevier, s. 14473–476.
- Giesen, Bernhard. 2002. *Triumph and Trauma*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giesen, Bernhard. 2004. „Reconstructing the Social Space of Culture.“ *Thesis Eleven* 2004 (79): 31–36.
- Glazer, Nathan, Moynihan, Daniel P. 1975. *Ethnicity: Theory and Experience*. Cambridge (MA): Harvard University Press.
- Glucksmann, André – Nicolas Maslowski. 2007. „Unie požívá svůj rodný list.“ *Časopis Babylon* 9: 1–9.
- Goffman, Erving. 1974. *Frame analysis: an essay on the organization of experience*. New York: Harper & Row.
- Goffman, Erving. 2003. *Stigma: Poznámky ke způsobům zvládnání narušené identity*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Goffman, Erving. 1981. *Forms of talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Goffman, Erving. 1999. *Všichni hrajeme divadlo*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon.
- Goll, Jaroslav. 1928. „Dějiny a dějepis.“ In: *Vybrané spisy drobné I*. Praha: Historický klub.

- Grabbe, Hans-Jürgen – Schindler, Sabine (eds.). 2008. *The Merits of Memory: Concepts, Contexts, Debates*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter.
- Graus, František. 1975. *Lebendige Vergangenheit. Überlieferung im Mittelalter und in den Vorstellungen vom Mittelalter*. Köln – Wien: Böhlau Verlag.
- Greenfield, Lea. 1992. *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Cambridge Mass.: University of Harvard Press.
- Grosby, Steven. 1995. „Territoriality: the transcendental, primordial feature of modern societies.“ *Nations and Nationalism* 1 (2): 143–162.
- Guibernau, Monserrat – Rex, John. 1997. *The Ethnicity reader: Nationalism, Multiculturalism and Migration*. Cambridge & Maldon: Polity.
- Gurvitch, Georges. 1963. *The Spectrum of Social Time*. Dordrecht: D. Riedel.
- Hájek, Martin – Dlouhá, Marie. 2011. „Interpretační kooperace v biografických textech: sémiotický přístup k analýze kolektivní paměti.“ *Biograf* 54: 31–54.
- Hájek, Martin – Havlík, Martin – Nekvapil, Jiří. 2012. „Narativní analýza v sociologickém výzkumu: přístupy a jednotící rámec.“ *Sociologický časopis* 48(2): 199–223.
- Halbwachs, Maurice. 1905a. „Les besoins et les tendances dans l'économie sociale.“ *Revue philosophique* 1: 180–189.
- Halbwachs, Maurice. 1905b. „Remarques sur le problème sociologique des classes.“ *Revue de métaphysique et de morale* 13: 890–905.
- Halbwachs, Maurice. 1913. *La classe sociale et les niveaux de vie. Recherches sur la hiérarchie des besoins dans les sociétés industrielles contemporaines*. Paris: Alcan.
- Halbwachs, Maurice. 1918. „La doctrine d'Émile Durkheim.“ *Revue philosophique* 353–411.
- Halbwachs, Maurice. 1925. *Les origines du sentiment religieux selon Durkheim*. Paris: Stock.
- Halbwachs, Maurice. 1930. *Les causes du suicide*. Paris: Alcan.
- Halbwachs, Maurice. 1933. *L'évolution des besoins de la classe ouvrière*. Paris: Alcan.
- Halbwachs, Maurice. 1938. *La Psychologie collective*. Paris: centre de Documentation Universitaire.
- Halbwachs, Maurice. 1939. „La mémoire collective chez les musiciens.“ *Revue de Philosophie* 3–4: 136–165.
- Halbwachs, Maurice. 1941. *La topographie légendaire des Évangiles en Terre sainte: Etude de mémoire collective*. Paris: PUF.
- Halbwachs, Maurice. 1947. *L'expression des émotions*, republ. in Halbwachs M. 1972: 164–173.
- Halbwachs, Maurice. 1950. *La mémoire collective*. Paris: PUF.
- Halbwachs, Maurice. 1955 (1938). *Esquisse d'une psychologie des classes ouvrières*. Paris: Rivière.

- Halbwachs, Maurice. 1970 (1938). *La morphologie sociale*. Paris: A. Colin.
- Halbwachs, Maurice. 1972. *Classes sociales et morphologie*. Paris: Ed. de Minuit.
- Halbwachs, Maurice. 1994 (1925). *Les cadres sociaux de la mémoire*. Paris: Albin Michel.
- Halbwachs, Maurice. 2009. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Hamar, Eleonóra. 2008. *Vyprávěná židovství: O narativní konstrukci druhogeneračních židovských identit*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Handler, Richard. 1994. „Is Identity a Useful Cross-Cultural Concept?“ In: Gillis, J. (ed.). *Commemorations: The Politics of National Identity*. Princeton: Princeton University Press.
- Harré, Rom – Gillet, Grant R. 2001. *Diskurz a myseľ. Úvod do diskurzívnej psychológie*. Bratislava: Iris.
- Hartman, Geoffrey H. 2002 (1989). *The Longest Shadow: In the Aftermath of the Holocaust*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hartog, François. 2003. *Régimes d'historicité. Présentisme et expériences du temps*. Paris: Le Seuil.
- Haukanes, Haldis. 2004. *Velká dramata – obyčejné životy: Postkomunistické zkušenosti českého venkova*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Havelka, Miloš. 2001. *Dějiny a smysl*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Havelka, Miloš. 2004. „Úvod do filozofie dějin: tradice, možnosti, koncepty.“ In: Ivana Holzbachová et al. *Filozofie dějin: Problémy a perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, s. 29–69.
- Havelka, Miloš. 2010. *Ideje – dějiny – společnost. Studie k historické sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Hazan, Pierre. 2007. *Juger la guerre, juger l'histoire, du bon usage des commissions vérité et de la justice internationale*. Paris: PUF.
- Heidegger, Martin. 1969. *Identity and Difference*. Chicago: University of Chicago Press.
- Heimer, Carol A. 2001. „Cases and Biographies: An Essay on Routinization and the Nature of Comparison.“ *Annual Review of Sociology* 27: 47–76.
- Herman, David. 2005. *Přirozený jazyk vyprávění*. Brno – Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR.
- Hervieu-Léger, Daniele. 1993. *La Religion pour Mémoire*. Paris: Le Cerf.
- Hinchman, Lewis P. – Hinchman, Sandra K. (eds.). 1997. *Memory, Identity, Community: The Idea of Narrative in the Human Sciences*. New York: SUNY Press.
- Hirt, Tomáš. 2007. „Přehled nejasností spjatých s konceptem etnicity v perspektivě post-barthovských přístupů.“ *Přehledové studie CAAT 07/04*. Plzeň: Katedra antropologických a historických věd FF ZČU.
- Hladík, Tomáš. 2010. „Traumatické komedie: Politika paměti v českém filmu.“ *Sociální studia* 1/2010, s. 9–26.

- Hlavačka, Milan (ed.). 2011. *Paměť míst, událostí a osobností. Historie jako identita a manipulace*. Praha: Historický ústav.
- Hlavačka, Milan. 2011. „Místa paměti a jejich ‚místo‘ v historickém a společenském ‚provozu‘.“ In: Hlavačka, Milan – Marès, Antoine – Pokorná, Magdaléna et al. *Paměť míst, událostí a osobností: historie jako identita a manipulace*. Praha: Historický ústav AV ČR, s. 11–21.
- Hlavačka, Milan. 2011. „Ztráta historické paměti v důsledku umělého přejmenování krajiny.“ In: Hlavačka, Milan – Marès Antoine – Pokorná, Magdalena et al. *Paměť míst*, s. 528–550.
- Hobsbawm, Eric – Ranger, Terence (eds.). 1992. *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hobsbawm, Eric. 1972. „The Social Function of the Past: Some Questions.“ *Past and Present* (55): 3–17.
- Hobsbawm, Eric. 1990. *Nations and Nationalism Since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hodrová, Daniela – Hrbata, Zdeněk – Kubínová, Marie – Macura, Vladimír. 1997. *Poetika míst. Kapitoly z literární tematologie*. Praha: H & H.
- Holec, Roman – Corneließen, Christoph – Pešek, Jiří (eds.). 2007. *Diktatura – válka – vyhnání. Kultury vzpomínání v českém, slovenském a německém prostředí od roku 1945*. Ústí nad Labem: Albis international.
- Holland, Norman N. 1998. „Reading and Identity.“ Dostupné z: <<http://www.clas.ufl.edu/users/nholland/rdgident.htm>> [cit. 20. 6. 2013].
- Holstein, James A. – Gubrium, Jaber F. 2000. *The Self that We Live By: Narrative Identity in the Postmodern World*. New York: Oxford University Press.
- Hörning, Karl H. 2004. „Kultur als Praxis.“ In: *Handbuch der Kulturwissenschaft*, Band 1: Grundlagen und Schlüsselbegriffe. Herausgegeben von Friedrich Jaeger und Burghard Liebsch. Stuttgart – Weimar: Verlag J. B. Metzler, s. 139–151.
- Horský, Jan. 2009. *Dějepisectví mezi vědou a vyprávěním. Úvahy o povaze, postupech a mezích historické vědy*. Praha: Argo.
- Horský, Jan. 2010. „Od rétorické figury k analytické kategorii: K vývoji pojmu ‚kultura‘ v dějepisectví 20. století.“ In: *Paralely, průsečky, mimoběžky*. Ústí nad Labem: Albis international, s. 15–66.
- Horský, Jan. 2011. Evoluční koncepce v současném historickovědním studiu kultury (Teorie či narace; co si s nimi dnes počít?). *Historická demografie* 35/2011, s. 147–178.
- Hroch, Miroslav (ed.). 1988. *Literární a publicistické zdroje historického vědomí v 19. a 20. století*. Praha: Karolinum (= AUC-Philosophica et historica 3-1988, Studia historica XXXIII).

- Hroch, Miroslav. (1996) 2012. „From National Movement to the Fullyformed Nation: The Nation-building Process in Europe.“ In: Balakrishnan G. (ed.). *Mapping the Nation*. London – New York: Verso Books.
- Hroch, Miroslav. 1976. „Úloha historického povědomí v evropském národním hnutí v 19. století.“ *Acta Universitatis Carolinae, Phil. et hist.* 5, s. 7–14.
- Hroch, M. „Historické vědomí a potíže s jeho výzkumem dříve a nyní.“ In: Šubrt, J. (ed.). *Historické vědomí jako předmět badatelského zájmu*, s. 31–46.
- Hroch, Miroslav. 1985 (1968). *Social Preconditions of National Revival in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hroch, Miroslav. 2009. *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Hroch, Miroslav. 2010. „Historické vědomí a potíže s jeho výzkumem dříve i nyní.“ In: *Historické vědomí jako předmět badatelského zájmu: Teorie a výzkum*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, s. 31–46.
- Hroch, Miroslav. 2011. „Mezinárodní diskuse o problematice utváření moderního národa.“ In: Novák, Miroslav et al. *Úvod do studia politiky*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 638–653.
- Hubert, Henri – Marcel, Mauss. 1905. „Etude sommaire de la representation du temps dans la religion et la magie.“ *École pratique des Hautes Études*, section des sciences religieuses. Paris: EPHE: 1–39.
- Hübinger, Gangolf. 2002. „Geistesgeschichte.“ In: Jordan, Stefan (ed.). *Lexikon Geschichtswissenschaft. Hundert Grundbegriffe*. Stuttgart: Philipp Reclam jun., s. 101–104.
- Hušek, Vít. 2003. *Symbol ve filosofii Paula Ricæura*. Svitavy: Trinitas.
- Hutarová, Věra. 2010. *Identita Dcer politických vězňů*. Diplomová práce ISS FSV UK Praha 2010. Ved. Olga Šmídová.
- Hutchinson, John – Smith, Anthony D. (eds.). 1996. *Ethnicity (Oxford Readers)*. Oxford: Oxford University Press.
- Huyssen, Andreas. 2003. *Present Pasts. Urban Palimpsests and the Politics of Memory*. Stanford: Stanford University Press.
- Chartier, Roger. 1987. „L'histoire ou le récit véridique.“ In: *Philosophie et histoire*. Centre Georges Pompidou Paris, s. 115–135.
- Chatman, Seymoure. 2008. *Příběh a diskurs: Narativní struktura v literatuře a filmu*. Brno: Host.
- Chrz, Vladimír. 2007. *Možnosti narativního přístupu v psychologickém výzkumu*. Praha: Psychologický ústav AV ČR.
- Iggers, Georg G. 1983. *The German Conception of History: The National Tradition of Historical Thought from Herder to the Present (Revised Edition)*. Middletown: Wesleyan University Press.

- Ichijo, Atsuko – Uzelac, Gordana (eds.). 2005. *When is the Nation? Towards an understanding of theories of nationalism*. Abingdon and New York: Routledge.
- Jameson, Fredric. 1998. *The Cultural Turn. Selected Writings on the Postmodern, 1983–1999*. London: Verso.
- Jankélévitch, Vladimir. 1986. *L'imprescriptible: Pardonner? Dans l'honneur et la dignité*. Paris: Seuil.
- Jaworski, Rudolf – Stachel, Peter (eds.). 2007. *Die Besetzung des öffentlichen Räumes. Politische Plätze, Denkmäler und Straßnahmen im europäischen Vergleich*. Berlin: Frank und Timme.
- Jaworski, Rudolf. 2003. „Umstrittene Gedächtnisorte in Ostmitteleuropa.“ In: Uhl, Heidemarie (ed.). *Živilisationsbruch und Gedächtniskultur. Das 20. Jahrhundert in der Erinnerung des beginnenden 21. Jahrhunderts*. Innsbruck, Wien, München, Bozen: Studien Verlag.
- Jedličková, Alena – Sládek, Ondřej (eds.). 2008. *Vyprávění v kontextu*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR.
- Jenkins, Richard. 2004. *Social Identity*. London, New York: Routledge. Taylor & Francis Group.
- Jirková, Klára – Čermák, Aleš (eds.). *Formování historie: interpretace dějin z pohledu různých států*. Praha: AVU/AusDruck Books.
- Joas, Hans. 2005. „Cultural Trauma?: On the Most Recent Turn in Jeffrey Alexander's Cultural Sociology.“ *European Journal of Social Theory* 8(3): 365–374.
- Jones, Kip. 2002. „The Turn to Narrative Knowing of Persons: One Method Explored.“ *Nursing Times Research* 8 (1): 60–71.
- Kantorowicz, Ernst. 1997 (1957). *The King's Two Bodies: A Study in Mediaeval Political Theology*. Princeton: Princeton University Press.
- Karady, Victor. 1972. „Biographie de Maurice Halbwachs.“ In: Halbwachs, M. *Classes sociales et morphologie*. Paris: Minuit.
- Kaspersen, Lars Bo. 2000. *Anthony Giddens: An Introduction to a Social Theorist*. Oxford: Blackwell Publishing, s. 9–22.
- Kassin, Saul. 2007. *Psychologie*. Brno: Computer Press.
- Kazimierska, Kaja. 2001. „Konstrukce vyprávění o životní zkušenosti války: Analýza příběhů z polského pohraničí.“ *Biograf* (26): 59 odst. Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=2601> [cit. 21. 2. 2013].
- Kellner, Hans. 1987. „Narrativity in History: Post-structuralism and Since.“ *History and Theory* 26 (4): 1–29.
- Kertész, Imre. 2013. *Někdo jiný. Kronika proměny*. Zlín: Kniha Zlín.
- Kiliánová, Gabriela. 2005. *Identita a pamät'. Devín/Theben/Devény ako pamänté miesto*. Bratislava: Ústav etnológie SAV.

- Kiliánová, Gabriela. 2009. „Le château de Devín, lieu de mémoire slovaque, hongroise et autrichienne.“ In: Marès, Antoine (ed.). *Lieux de mémoire en Europe centrale*. Paris: Institut d'études slaves, s. 35–47.
- Kim, Duk-Yung. 2002. *Georg Simmel und Max Weber. Über zwei Entwicklungswege der Soziologie*. Opladen: Leske + Budrich.
- Kittler, Friedrich. 2010. „Gramofon, film, psací stroj.“ In: Tomáš Dvořák (ed.). *Kapitoly z dějin a teorie médií*. Praha: AVU, s. 51–67.
- Kladiwa, Pavel – Pokludová, Andrea. 2012. *Hans Kudlich (1823-1917), Cesta života a mýtu*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity.
- Klusáková, Luďa (ed.). 1997. *Obraz druhého v historické perspektivě. Tisk a historická beletrie při formování historického vědomí v 19. a 20. století*. Praha: Karolinum (=AUC-Philosophica et historica 1-1995, Studia historica XLI).
- Knoblauch, Hubert. 2004. „Religion, Identität und Transzendenz.“ In: *Handbuch der Kulturwissenschaft*, Band 1: Grundlagen und Schlüsselbegriffe. Herausgegeben von Friedrich Jaeger und Burghard Liebsch. Stuttgart – Weimar: Verlag J. B. Metzler, s. 349–363.
- Koebneer, Richard. 1990. „Das historische Bewußtsein als Gegenstand der Geschichtswissenschaft (‚Gewissensprüfung‘).“ In: Idem. *Geschichte, Geschichtsbewußtsein und Zeitwende, Vorträge und Schriften aus dem Nachlaß*. Gerlingen, s. 275–285.
- Kochinka, Alexander. 2004. *Emotionstheorie. Begriffliche Arbeit am Gefühl*. Bielefeld: transcript.
- Kol. autorů. 1996. *Velký sociologický slovník (I)*. Praha: Karolinum.
- Kollmann, Jan. 2007. *Osobní identita a paměť: Lockova teorie osobní identity a její kritická interpretace v analytické filosofii*. Diplomová práce (nepublikováno), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.
- Konopásek, Zdeněk. 1994. „Editorial: ‚Máte v rukou první číslo...‘.“ *Biograf* 1. Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/members/clanek.php?clanek=v101> [cit. 20. 6. 2013].
- Konopásek, Zdeněk. 1994. „Biografie a sociologie: The easy teenage New York version.“ *S-Obzor* 3 (2): 32–47.
- Konopásek, Zdeněk. 1999. *Otevřená minulost: Autobiografická sociologie státního socialismu*. Praha: Karolinum.
- Kopeček, Michal. 2008. „Search of ‚National Memory‘: Politics of History, Nostalgia and the Historiography of Communism in the Czech Republic and East Central Europe.“ In: Kopeček, M. (ed.). *Past in the making: historical revisionism in Central Europe after 1989*. Budapešť: Central European University Press, s. 75–95.

- Kopeček, Michal. 2011. „Úvod.“ In: Gjuričová, A. *Rozdělení minulostí: vytvoření politických identit v České republice po roce 1989*. Praha: Knihovna Václava Havla, s. 1–9.
- Koselleck, Reinhart. 2000. *Vergangene Zukunft. Zur Semantik geschichtlicher Zeiten*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Koselleck, Reinhart. 2004 (1985). *Futures Past: On the Semantics of Historical Time (Studies in Contemporary German Social Thought)*. New York: Columbia University Press.
- Koselleck, Reinhart. 1967. „Historia Magistra Vitae. Über die Auflösung des Topos im Horizont neuzeitlich bewegter Geschichte.“ In: *Natur und Geschichte. Karl Löwith zum 70. Geburtstag*. Stuttgart: Kohlhammer, s. 196–219.
- Košťálová, Petra. 2012. *Stereotypní obrazy a etnické mýty*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Koukolík, František. 2000. *Lidský mozek*. Praha: Portál.
- Koukoutsaki-Monnier, Angeliki. 2010. *La construction symbolique de l'indentité nationale française dans les discours de la campagne présidentielle de Nicolas Sarkozy, Communication*. Dostupné z: <http://communication.revues.org/2010> [cit. 28. 1. 2010].
- Krajewski, Markus. 2011. *Paper Machines. About Cards & Catalogs, 1548–1929*. Cambridge (Mass.): The MIT Press.
- Králík, Oldřich. 1969. *Historická skutečnost a postupná mytizace mongolského vpádu na Moravu roku 1241*. Olomouc: Socialistická akademie. Reprint in: Králík, Oldřich. 1995. *Osvobozená slova*. Jiří Opelík (ed.). Praha: Torst, s. 158–202.
- Krausová, Milada. 2000. *Husitské války v historickém povědomí obyvatel česko-bavorského pohraničí*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa.
- Krois, John M. 2004. „Kultur als Zeichensystem.“ In: Jaeger, Friedrich – Liebsch, Burghard (eds.). *Handbuch der Kulturwissenschaft*, Band 1: Grundlagen und Schlüsselbegriffe. Stuttgart – Weimar: Verlag J. B. Metzler, s. 106–118.
- Kurasawa, Fuyuki. 2004. „Alexander and Cultural Refounding of American Sociology.“ *Thesis Eleven* 2004 (79): 53–64.
- Kusá, Zuzana. 1995. „Problém pravdivosti informací v životopisných rozprávaniach.“ *Genealogicko-heraldický hlas V*, č. 2, 1995: 17–20.
- Kusá, Zuzana. 1999. „Poor People – Poor Life Stories? (Ordinary and Extraordinary in Life-History Narratives).“ *Sociológia* 31, 1999, č. 3: 263–290.
- Kuthanová, Kateřina – Svatošová, Hana (eds.). 2013. *Metamorfózy politiky. Pražské pomníky 19. století*. Publikace k výstavě. Clam-Gallasův palác 25. září 2013 – 5. ledna 2014. Praha, Archiv hlavního města Prahy.
- Kvasničková, Adela. 2005. *Náboženstvo ako kolektívna pamäť: prípad Slovenska a Čiech*. Bratislava: Univerzita Komenského.

- „La Maison de l’histoire de France est un projet dangereux.“ *Le Monde*. Dostupné z: http://www.lemonde.fr/idees/article/2010/10/21/la-maison-de-l-histoire-de-france-est-un-projet-dangereux_1429317_3232.html [cit. 21. 10. 2010].
- Labov, William – Waletzky, Joshua. 1967. „Narrative analysis: Oral versions of personal experience.“ In: Helm, J. (ed.). *Essays on the Verbal and Visual Arts*. Seattle: University of Washington Press.
- Labov, William. 1991. *Language in the Inner city: Studies in the Black English Vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Lacoue-Labarthe, Philippe – Nancy, Jean-Luc. 1990. „The Nazi Myth.“ *Critical Inquiry* 16(2): 291–312.
- Lakoff, George – Johnson, Mark. 2002. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host.
- Lal, Jayati. 2005. *Neither „Woman“ or „Worker“? Narrative, Identity, and Subjectivity in the Life Story of an Indian Factory Worker*. 2005. Draft paper for presentation at ASA Conference 2005.
- Lalieu, Olivier. 2001. „L’invention du «devoir de mémoire».“ *Vingtième Siècle, Revue d’histoire* 69, janvier-mars, s. 83–94.
- Langer, Lawrence L. 1995. *Admitting the Holocaust: Collected Essays*. Oxford: Oxford University Press.
- Lánský, Ondřej. 2011. *Žkoumání jedné podoby morálního zázemí atlantické modernizace*. Disertační práce FF UK.
- Lavabre, Marie-Claire. 2005. „Užívání a zneužívání pojmu paměť.“ *Biograf: Časopis pro biografickou a reflexivní sociologii* 37, s. 57–67.
- Lavabre, Marie-Claire. 2007. „Paradigmes de la mémoire.“ *Transcontinentales* 5: 139–147.
- Lavabre, Marie-Claire. 1994. *Le fil rouge. Sociologie de la mémoire communiste*. Paris: Presses de La FNSP.
- Le Goff, Jacques. 2007. *Paměť a dějiny*. Praha: Argo.
- Lejeune, Philippe. 1989. *On Authobiography*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lévinas, Emmanuel. 1976. *Noms propres*. Paris: Fata Morgana.
- Lévi-Strauss, Claude. 1993. *Mýtus a význam*. Bratislava: Archa.
- Lévi-Strauss, Claude. 2006. *Mythologica I.: Syrové a vařené*. Praha: Argo.
- Lévi-Strauss, Claude. 2006. *Mythologica II.: Od medu k popelu*. Praha: Argo.
- Licata, Laurent – Klein, Olivier – Gély, Raphaël. 2007. „Mémoire des conflits, conflits de mémoires: Une approche psychosociale et philosophique du rôle de la mémoire collective dans les processus de réconciliation intergroupe [Memory of conflicts, conflicts of memories: a social psychological and philosophical approach towards the role of collective memory in intergroup reconciliation processes].“ *Social Science Information* 46: 563–89.

- Liessmann, Konrad P. 2011. *Teorie nevzdělanosti. Omyly společnosti vědění*. Praha: Academia.
- Linde, Charlotte. 1993. *Life Stories: The creation of coherence*. New York: Oxford University Press.
- Lindenberg, Daniel. 1994. „Guerres de mémoire en France.“ *Vingtième Siècle, Revue d'histoire* 42, avril-juin, s. 77–96.
- Lipstadtová, Deborah E. 2006. *Popírání holocaustu: Silící útok na pravdu a paměť*. Litomyšl: Paseka.
- Locke, John. 1984. *Esej o lidském rozumu*. Praha: Svoboda.
- Luckmann, Thomas. 1986. „Zeit und Identität: Innere, soziale und historische Zeit.“ In: Fürstenberg, F. – Mörth, I. (eds.). *Zeit als Strukturelement von Lebenswelt und Gesellschaft*. Linz: Trauner Verlag.
- Luhmann, Niklas. 1984. *Soziale Systeme: Grundriß einer allgemeinen Theorie*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Luhmann, Niklas. 1991. *Soziologische Aufklärung 2: Aufsätze zur Theorie der Gesellschaft*. 4. Auflage. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Lytard, Jean- François. 1993. *O postmodernismu. Postmoderno vysvětlované dětem. Postmoderní situace*. Praha: Filosofický ústav AV ČR.
- MacIntyre, Alasdair. 2004. *Žtráta ctnosti*. Praha: Oikoymenh.
- Macura, Vladimír. 1997. *Český sen*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Majerus, Benoit – Kmec, Sonja – Margue, Michel – Péporté, Pit (eds.). 2009. *Dépasser le cadre national des „Lieux de mémoire“/Nationale erinnerungsorte Hintefragt*. Bruxelles – Bern – Berlin – Frankfurt – New York – Oxford – Wien: P.I.E.
- Mälksoo, Maria. 2009. „The Memory Politics of Becoming European: The East European Subalterns and the Collective Memory of Europe.“ *European Journal of International Relations* 15(4): 653–680.
- Molson, Helen. 2000. „Fictional(ising) identity? Ontological assumptions and methodological productions of (,anorexic‘) subjectivities.“ In: Andrews, M. – Sclater, S. D. – Squire, C. – Treacher, A. (eds.). *The Uses of Narrative: Explorations in Sociology, Psychology, and Cultural Studies*. London – New York: Routledge.
- Mandler, Emanuel. 2001. *Češi a Němci: legendy, spory, realita*. Praha: Libri.
- Mann, Michael. 1992. „The Emergence of Modern European Nationalism.“ In: Hall, John. A. – I. C. Jarvie (eds.). *Transition to Modernity*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 137–165.
- Marcel, Jean-Christophe – Martin, Olivier – Mucchielli, Laurent. 1999. „Maurice Halbwachs (1877–1945). Mémoire collective et classes sociales.“ In: *Sciences humaines* 100, s. 58–60.
- Marcel, Jean-Christophe – Laurent, Mucchielli. „Un fondement du lien social: la mémoire collective selon Maurice Halbwachs.“ *Téchnologies. Idéologies. Pratiques. Revue d'anthropologie des connaissances* 1999, 13 (2): 63–88.

- Marcel, Jean-Christophe – Olivier Martin – Laurent Mucchielli. 1999. „Mémoire collective et classes sociales.“ *Sciences Humaines* 100: 58–60.
- Marès, Antoine. 2009. *Lieux de mémoire en Europe centrale*. Paris: Institut d'études slaves.
- Markoš, Anton. 2010. „Biosémiotika jako svár moderny s postmodernou.“ In: Anton Markoš (ed.). *Ľazyková metafora živého*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, s. 213–228.
- Masaryk, Tomáš. 1995. „Dr. Josef Kaizl – České myšlenky.“ In: Havelka, Miloš (ed.). *Spor o smysl českých dějin 1895-1938*. Praha: Torst, s. 98–121.
- Masaryk, Tomáš. 2000. *Česká otázka*. Praha: Masarykův ústav AV ČR.
- Massamba-Makoumbou, Jean-Serge. 2012. *Politiques de la memoire et resolution des conflits*. Paris: L'Harmattan.
- Matoušek, Václav. 2006. *Třebel, obraz krajiny s bitvou*. Praha: Akademia.
- Matoušek, Václav. 2010. *Čechy krásné, Čechy mé. Proměny krajiny Čech v době industriální*. Praha: Krigl 2010.
- Maur, Eduard. 1984. *Chodové – historie a historická tradice*. Praha: Karolinum.
- Maur, Eduard. 1989. *Kozina a Lomikar*. Praha: Svobodné slovo.
- Maur, Eduard. 2006a. *Paměť hor. Šumava – Říp – Blaník – Hostýn – Radhošť*. Praha: Havran.
- Maur, Eduard. 2006b. „Wo liegt eigentlich der Schlachtort vom Jahre 1040?“ *Historischer Verein Furth im Wald und Umgebung, Jahrbuch 12* (2006) s. 28–40.
- Maur, Eduard. 2009. „Historical Memory at the Time of Peasant Rebellions and Rebellious Yeomen in Historical Memory.“ *Prager wirtschafts- und sozialhistorische Mitteilungen – Prague Economic and Social History Papers* 10 (2009) s. 143–165.
- Maur, Eduard. 2011. „Kubata dal hlavu za Blata.“ In: Hájková, Dagmar – Velek, Luboš et al. *Historik nad šachovnicí dějin. K pětasedmdesátým narozeninám Jana Galandauera*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, s. 41–54.
- Maurel, Marie-Claire. 2008. „Le passé en héritage.“ In: Maurel, M.-C. – Mayer, F. (eds.). *L'Europe et ses représentations du passé. Les tourments de la mémoire*. Paris: L'Harmattan, s. 11–18.
- Mayer, François (ed.). 1998. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd* – Cahiers duCeFRoS 13. Praha: Cefres.
- Mayer, François. 2004. *Les Tchèques et leur communisme: Mémoire et identités politiques*. Paris: Ehess.
- Mayer, François. 2009. *Češi a jejich komunismus: Paměť a politická identita*. Praha: Argo.
- McLennan, Gregor. 2005. „The ‚New American Cultural Sociology‘: An Appraisal.“ *Theory, Culture & Society* 22(6): 1–18.

- Mead, George H. 1959. *The Philosophy of the Present*. A. E. Murphy (ed.). La Salle – Ill.: Open Court.
- Mead, George H. 1936. *Movements of Thought in the Nineteenth Century*. M. H. Moore (ed.). Chicago: The University of Chicago Press.
- Meyer-Sickendiek, Burkhard. 2005. *Affektpoetik*. Würzburg: Königshausen.
- Miller, Robert L. 2000. *Researching Life Stories and Family Histories*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
- Mills, Charles W. 2008. *Sociologická imaginace*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Mink, Georges – Neumayer, Laure (eds.). 2007. *L'Europe et ses passés douloureux*. Paris: La Découverte.
- Mink, Georges. 2008a. „Between Reconciliation and the Reactivation of Past Conflicts in Europe: Rethinking Social Memory Paradigms.“ *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* 44 (3): 469–490.
- Mink, Georges. 2008b. „L'Europe élargie: du risque de désunion mémorielle.“ In: Maurel, M.-C. – Mayer, F. (eds.). *L'Europe et ses représentations du passé. Les tourments de la mémoire*. Paris: L'Harmattan, s. 21–50.
- Mishler, Elliot G. 1986. *Research Interviewing: Context and Narrative*. Cambridge: Harvard University Press.
- Mishler, Elliot G. 1995. „Models of Narrative Analysis: A Typology.“ *Journal of Narrative and Life History* 5(2): 87–103.
- Mlynář, Jakub. 2013. „Smysl dějin a dějepisectví.“ *Biograf* 57: 101–112.
- Molloy, Peter. 2009. *The lost world of communism: An oral history of daily life behind the Iron Curtain*. London: BBC Books.
- Mücke, Pavel. 2006. „Krok za krokem. Orální historie, věda a společnost.“ *Naše společnost* 1: 25–31.
- Murray, Michael. 1997. „A narrative approach to health psychology.“ *Journal of Health Psychology* 2 (1): 9–20.
- Myška, Milan – Zámečník, Stanislav – Holá, Věra. 1967. *Práce s pamětníky a vzpomínkami: Metodická příručka*. Ostrava: Socialistická akademie Ostrava.
- Namer, Gérard. 1987. *La commémoration en France: de 1945 à nos jours*. Paris: L'Harmattan.
- Namer, Gérard. 1987. *Mémoire et société*. Paris: Méridiens Klincksieck.
- Namer, Gérard. 1999. *Rousseau sociologue de la connaissance*. Paris: L'Harmattan
- Namer, Gérard. 2000. *Halbwachs et la mémoire sociale*. Paris: L'Harmattan.
- Namer, Gérard. 2009. „Doslov.“ In: Halbwachs, M. 2009. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 228–281.
- Neal, Arthur G. 1998. *National Trauma and Collective Memory*. New York: M. E. Sharpe.
- Nechvátal, Bořivoj. 1976. *Vyšehrad*. Praha: Odeon.

- Neisser, Ulric. 1988. „Five kinds of self-knowledge.“ *Philosophical Psychology* 1 (1): 35–59.
- Nietzsche, Friedrich. 2005. „O užitku a škodlivosti historie pro život.“ In: Týž: *Nečasové úvahy*. Praha: Oikoymenh.
- Nivat, Georges (ed.). 2007. *Les sites de la mémoire russe*. Paris: Fayard.
- Nora, Pierre (ed.). 1984. *Les lieux de mémoire. I – La République*. Paris: Gallimard.
- Nora, Pierre (ed.). 1986a. *Les lieux de mémoire. II – La Nation*. Vol. 1. Paris: Gallimard.
- Nora, Pierre (ed.). 1986b. *Les lieux de mémoire. II – La Nation*. Vol. 2. Paris: Gallimard.
- Nora, Pierre (ed.). 1986c. *Les lieux de mémoire. II – La Nation*. Vol. 3. Paris: Gallimard.
- Nora, Pierre (ed.). 1992a. *Les lieux de mémoire. III – Les France*. Vol. 1. Conflits et partages. Paris: Gallimard.
- Nora, Pierre (ed.). 1992b. *Les lieux de mémoire. III – Les France*. Vol. 2. Traditions. Paris: Gallimard.
- Nora, Pierre (ed.). 1992c. *Les lieux de mémoire. III – Les France*. Vol. 3. De l'archive à l'emblème. Paris: Gallimard.
- Nora, Pierre. 1998. „Mezi paměti a historií. Problematika míst.“ In: *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Cefres, s. 7–31.
- Novick, Peter. 2000 (1994). *The Holocaust in American Life*. Boston: Houghton Mifflin.
- Novotný, Robert – Šámal, Petr et al. 2011. *Žrození mýtu. Dva životy husitské epochy*. Praha, Litomyšl: Paseka.
- Oevermann, Ulrich et al. 1979. „Die Methodologie einer ‚objektiven Hermeneutik‘ und ihre allgemeine forschungslogische Bedeutung in den Sozialwissenschaften.“ In: Soeffner, H.-G. (ed.). *Interpretative Verfahren in den Sozial- und Textwissenschaften*. Stuttgart: Metzler.
- Olick, Jeffrey C. – Robbins, Joyce. 1998. „Social memory studies: From ‚Collective memory‘ to the historical sociology of mnemonic practices.“ *Annual Review of Sociology* (24): 105–114.
- Olick, Jeffrey C. 1993. *The Sins of Our Fathers: The Third Reich and West German Legitimation*. New Haven: Yale University Press.
- Olick, Jeffrey C. 2007. „Collective memory: A memoir and prospect.“ *Memory Studies* 1(1): 19–25.
- Olick, Jeffrey C. 2007. *Politics of Regret: On Collective Memory and Historical Responsibility*. New York: Routledge.
- Olney, James (ed.). 1980. *Authobiography: Essays Theoretical and Critical*. Princeton NJ.: Princeton University Press.

- Olišáková, Doubravka. 2004: „K diskuzi o paměti v českém kontextu ‚druhého života‘.“ *Dějiny – teorie – kritika* 2/2004: 269–280.
- Otáhal, Milan – Vaněk, Miroslav. 1999. *Sto studentských revolucí: studenti v období pádu komunismu – životopisná vyprávění*. Praha: Lidové noviny.
- Özkirimli, Umut (2000) 2010. *Theories of Nationalism. A Critical Introduction*. Basingstoke (UK) – New York (USA): Palgrave Macmillan.
- Palacký, František. 1968. *Dějiny národu českého*. Praha: Odeon.
- Parsons, Talcott. 1971. *Společnosti: Vývojové a srovnávací hodnocení*. Praha: Svoboda.
- Patočka, Jan. 1990. „Počátek dějin.“ In: Týž. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. Praha: Academia.
- Pechar, Jiří. 1995. *Být sám sebou: Pojem identity a jeho meze*. Praha: Hynek.
- Petráň, Josef. 1993. „Na téma mýtu Bílé hory.“ In: Hledíková, Zdeňka (ed.). *Traditio et cultus*. Praha: Karolinum, s. 141–162.
- Pétré-Grenouilleau, Olivier. 2005. „Entretien.“ *Journal du dimanche* 12/06/2005: 3049.
- Pfeiferová, Štěpánka – Šubrt, Jiří. 2010. „Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání.“ *Historická sociologie* 1: 9–29.
- Pier, John. 2006. *Sémiotika narativu*. Brno – Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR.
- Pier, John. 2007. „Metalepse: Od figury k fikci – Rozhovor s Gérardem Genettem.“ *Aluze* 2/2007. Dostupné z: <http://www.aluze.cz/2007_02/05_Rozhovor_Genette.pdf> [cit. 12. 1. 2011].
- Plummer, Ken. 1983. *Documents of Life*. London: Allen & Unwin.
- Pokorný, Jiří – Hojda, Zdeněk. 1996. *Pomníky a zapomínky*. Praha, Litomyšl: Paseka.
- Polansky, Paul. 1998. *Těživé mlčení: Svědectví těch, kteří přežili Lety*. Praha: GG.
- Potter, Garry. 2000. „For Bourdieu, Against Alexander: Reality and Reduction.“ *Journal for the Theory of Social Behaviour* 30(2): 229–46.
- Potter, Jonathan – Wetherell, Margaret. 1994. „Analyzing Discourse.“ In: Bryman, A., Burgess, B. (eds.). *Analyzing Qualitative Data*. London: Routledge.
- Propp, Vladimír J. 1999. *Morfologie pohádky a jiné studie*. Jinočany: H & H.
- Prüfer, Thomas. 2002. „Kontinuität/Wandel.“ In: *Lexikon Geschichtswissenschaft. Hundert Grundbegriffe*. Herausgegeben von Stefan Jordan. Stuttgart: Philipp Reclam jun., s. 187–190.
- Radstone, Susannah – Schwarz, Bill (eds.). 2010. *Memory: Histories, Theories, Debates*. New York: Fordham University Press.
- Rak, Jiří. 1994. *Bývalí Čechové. České historické mýty a stereotypy*. Jinočany: H&H.
- Renan, Ernest. 1947. *Oeuvres complètes. Edition définitive*, I. Paris: Calmann-Lévy.
- Ricœur, Paul – Marcel, Gabriel. 1999. *Rozhovory*. Brno: Vetus Via.

- Ricœur, Paul. 1992. *Oneself as Another*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Ricœur, Paul. 1995. *Husserl: An Analysis of his Phenomenology*. Evanston, Ill: Northwestern Univ. Press.
- Ricœur, Paul. 2000a. *Křehká identita: úcta k druhému a kulturní identita*. Třebenice: Mlýn.
- Ricœur, Paul. 2000b. *La mémoire, l'histoire, l'oubli*. Paris: Éd. du Seuil.
- Ricœur, Paul. 2000c. *Myslet a věřit: Kritika a přesvědčení*. Praha: Kalich.
- Ricœur, Paul. 2001. *Čas a vyprávění (I)*. Praha: Oikoymenh.
- Ricœur, Paul. 2003. *Čas a vyprávění (II)*. Praha: Oikoymenh.
- Ricœur, Paul. 2007. *Čas a vyprávění (III)*. Praha: Oikoymenh.
- Ricouer, Paul. 1991. „Narrative Identity.“ In Wood, D. (ed.). *On Paul Ricœur. Narrative and Interpretation*. London: Routledge, s. 188–199.
- Ricouer, Paul. 2004. *Gedächtnis, Geschichte, Vergessen*. München: Fink.
- Riessman, Catherine K. 1993. *Narrative Analysis*. London: Sage.
- Richerson, Peter J. – Boyd, Robert. 2012. *V genech není všechno aneb Jak kultura změnila evoluci člověka*. Praha: Academia.
- Rimmon-Kennanová, Shlomith. 2001. *Poetika vyprávění*. Brno: Host.
- Robben, Antonius C. G. M. – Suárez-Orozco, Marcelo M. (eds.). 2000. *Cultures under Siege: Collective Violence and Trauma*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Roberts, Brian. 2002. *Biographical Research*. Buckingham: Open University Press.
- Robinson, Laura. 2009. „Virtuální Já. Sebe-utváření online: O symbolické interakci v digitální éře.“ *Biograf* 50: 33–51.
- Rosenfield, Israel. 1995. „Memory and Identity.“ *New Literary History* 26 (1): 197–203.
- Rosoux, Valérie. 2002. „Pièges et ressources de la mémoire dans les relations internationales.“ *Revue internationale et stratégique* 46: 43–50.
- Rosoux, Valérie. 2006. „Les usages du passé dans la politique étrangère de la France.“ In: C. Andrieu, M.-C. Lavabre – D. Tartakowsky (ed.). *Politiques du passé. Usages politiques du passé dans la France contemporaine*. Aix, Marseille, Publications de l'Université de Provence: 171–181.
- Rüsen, Jörn. 1994. *Historische Orientierung Über die Arbeit des Geschichtsbewusstseins, sich in der Zeit zurechtzufinden*. Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag.
- Sacks, Harvey. 1992. *Lectures on conversation*. Cambridge, MA and Oxford: Blackwell.
- Sacks, Oliver. 2008. *Muž, který si pletl manželku s kloboukem*. Praha: Dybbuk.
- Sarbin, Theodore R. (ed.). 1986. *Narrative Psychology: The Storied Nature of Human Conduct*. New York: Praeger.
- Scott, Joan W. 1991. „The Evidence of Experience.“ *Critical Inquiry* 17(4): 773.
- Schama, Simon. 2007. *Krajina a paměť*. Praha: Argo, Dokořán.

- Schegloff, Emanuel A. 1997. „Narrative Analysis' Thirty Years Later.“ *Journal of Narrative and Life History* 7 (1–4): 97–106.
- Schmale, Wolfgang. 1997. *Scheitert Europa an seinem Mythendefizit?* Bochum: Winkler.
- Schütze, Fritz. 1994. „Ethnographie und sozialwissenschaftliche Methoden der Feldforschung. Eine mögliche methodische Orientierung in der Ausbildung und Praxis der Sozialen Arbeit?“ In: Groddeck, N. – Schumann, M. (eds.). *Modernisierung Sozialer Arbeit durch Methodenentwicklung und -reflexion*. Freiburg.
- Schütze, Fritz. 1995. „Verlaufskurven des Erleidens als Forschungsgegenstand in der interpretativen Soziologie.“ In: Krüger, H.-H. – Marotzki, W. (eds.). *Erziehungswissenschaftliche Biographieforschung*. Opladen: Leske and Budrich.
- Schwartz, Barry. 2008. *Abraham Lincoln in the Post-Heroic Era*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Silverman, David. 1998. *Harvey Sacks: Social Science and conversational Analysis*. New York: Oxford University Press.
- Sládek, Ondřej – Bláhová, Kateřina (eds.). *O psaní dějin: Teoretické a metodologické problémy literární historiografie*. Praha: Academia, 2008.
- Sládek, Ondřej. 2006. „John Pier a intertextová naratologie.“ In: Pier, J. *Sémiotika narativu*. Brno – Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR.
- Smith, Anthony D. 1986. *The Ethnic Origin of Nations*. Oxford and Malden: Blackwell Publishing.
- Smith, Anthony D. 1991. *National Identity*. London: Penguin Books.
- Smith, Anthony D. 1998. *Nationalism and Modernism*. London and New York: Routledge.
- Smith, Anthony D. 1999. *Myths and Memories of the Nation*. Oxford: Oxford University Press.
- Smith, Anthony D. 2001. *Nationalism: Theory, Ideology, History*. Cambridge (UK): Polity Press.
- Smith, Anthony D. 2005. „The genealogy of nations: An ethno-symbolic approach.“ In: Ichijo, Atsuko – Uzelac, Gordana (eds.). *When is the Nation? Towards an understanding of theories of nationalism*. Abingdon – New York: Routledge, s. 94–112.
- Smith, Anthony D. 2008. *Cultural Foundations of Nations: Hierarchy, Covenant, Republic*. Malden (MA), Oxford (UK), Carlton (Australia): Blackwell Publishing.
- Smith, Anthony D. 2009. *Ethno-symbolism and Nationalism. A cultural approach*. Oxon & New York: Routledge.
- Smith, Anthony. D. 1971. *Theories of Nationalism*. London: Duckworth.
- Smith, Anthony. D. 1981. *The Ethnic Revival*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Smith, Barbara H. 1980. „Narrative Versions, Narrative Theories.“ *Critical Inquiry* 7 (1): 213–236.
- Smith, Louis M. 1994. „Biographical method.“ In: N. K. Denzin – Y. S. Lincoln (eds.). 1994. *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage, s. 286–305.
- Sorokin, Pitirim A. – Robert K. Merton. 1937. „Social Time: A Methodological and Functional Analysis.“ *The American Journal of Sociology* 5: 615–629.
- Spalová, Barbora. 2012. *Bůh ví proč: studie paměti a režimů moci v křesťanských církvích v severních Čechách*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Spence, Donald P. 1982. *Narrative Truth and Historical Truth*. London, New York: W. W. Norton and Company.
- Spence, Jonathan D. 1985. *The Memory Palace of Matteo Ricci*. New York: Penguin Books.
- Stanley, Liz. 1993. „On auto/biography in sociology.“ *Sociology* 27, February 1993: 41–52.
- Stanzel, Franz K. 1988. *Teorie vyprávění*. Praha: Odeon.
- Steiner, Peter. 2011. *Ruský formalismus: Metapoetika*. Brno: Host.
- Stone, Lawrence. 1979. „The Revival of Narrative: Reflections on a New Old History.“ *Past & Present* 85: 3–24.
- Sztompka, Piotr. 2000a. „Cultural Trauma: The Other Face of Social Change.“ *European Journal of Social Theory* 3(3): 449–466.
- Sztompka, Piotr. 2000b. *Trauma wielkiej zmiany*. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk.
- Šmídová-Matoušová, Olga. 2012. „*Rudé právo psalo...*“ *Restituce identity a identita restituce Rudého práva v roce nula*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Šmídová, Olga. 2011. „Dans l'ombre des Sudetes. La mémoire at identité collective des Allemands Tchéques.“ In: Merchiers, Dorle – Gérard Siary (eds.). *Transmission de la Mémoire Allemande en Europe centrale et orientale depuis 1945. Spuren Deutscher Identität in Mittel- und Osteuropa seit 1945*. Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien: 2011. LVI, Collection Convergences, Vol. 61.
- Šmídová, Olga. 1999. „Co vyprávějí naše byty.“ In: Konopásek, Z. et al. (eds.). *Otevřená minulost. Autobiografická sociologie státního socialismu*. Praha: Nakladatelství Karolinum, s. 155–170, s. 341–352.
- Šmídová, Olga. 2005. „Osvěžení paměti.“ *Biograf: Časopis pro biografickou a reflexivní sociologii* 37, srpen 2005, s. 69–81.
- Šmídová, Olga. 2010. „Pro nás lépe už bylo... Vymístění z velké historie a kolektivní paměť českých Němců.“ Monotematické číslo časopisu Sociální studia MU. Szaló Czaba – Marada Radim (eds.). *Vzpomínání a paměť* 7, 2010, č. 1, s. 59–87.

- Štěch, Ondřej. 2011. *Problematika ideálu pospolitosti v moderních společnostech*. Disertační práce FF UK.
- Šubrt, Jiří (ed.). 2010. *Historické vědomí jako předmět badatelského zájmu: teorie a výzkum*. Knižní edice Historická sociologie. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky.
- Šubrt, Jiří – Pfeiferová, Štěpánka. 2010. „Nástin teoreticko-sociologického přístupu k otázce historického vědomí.“ In: Šubrt, Jiří (ed.). 2010. In: *Historické vědomí jako předmět badatelského zájmu: teorie a výzkum*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky.
- Šubrt, Jiří – Pfeiferová, Štěpánka. 2010. „Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání.“ In: *Historické vědomí jako předmět badatelského zájmu: Teorie a výzkum*. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, s. 9–30.
- Šubrt, Jiří – Vinopal, Jiří. 2013. *Historické vědomí obyvatel České republiky perspektivou sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum.
- Šubrt, Jiří. 1995. „Sociální paměť a sociologický výzkum.“ *Soudobé dějiny* 2 (2–3): 269–280.
- Šubrt, Jiří. 2001. „Dramaturgický přístup E. Goffmana.“ *Sociologický časopis* 37 (2): 241–249.
- Šubrt, Jiří. 1994. „Paměť jako sociologický problém.“ In: E. Urbánek (ed.). *Proměny současné sociologie (Philosophica et Historica 2/1994)*. Praha: Univerzita Karlova, s. 57–70.
- Šubrt, Jiří. 2011a. „Antinomie sociální paměti.“ *Sociológia* 43 (2): 133–157.
- Šubrt, Jiří. 2011b. „Kolektivní paměť: Na okraj jedné legendy.“ *Sociologický časopis* 47 (2): 395–407.
- Šubrt, Jiří. 2013. „Historické vědomí a kolektivní paměť.“ In: Šubrt, J. – Vinopal, J. et al. *Historické vědomí obyvatel České republiky perspektivou sociologického výzkumu*. Praha, s. 13–25.
- Such, Juraj – Horský, Jan (eds.). 2012. *Narace a (živá) realita*. Praha: Togga.
- Such, Juraj. 2010. *Naratívny konštruktivizmus Haydena Whita a Franka Ankersmita*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě.
- Švaříčková-Slabáková, Radmila. 2007. „O paměti, historii, vědomí a nevědomí. Současná bádání v paměťových studiích.“ *Dějiny – teorie – kritika* 4/2000, s. 232–253.
- Švaříčková-Slabáková, Radmila. 2013. *Mýtus šlechty u nás a v nás*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Taylor, Charles. 2004. *Modern Social Imaginaries*. Durham and London: Duke University Press.
- Taylor, Charles. 2007. *A Secular Age*. Cambridge (MA): The Belknap Press of Harvard University Press.
- Thomas, William I. 1923. *The Unadjusted Girl with Cases and Standpoint for Behavior Analysis*. Boston: Little Brown and Company.

- Thomas, William I. 1965. *Person und Sozialverhalten*. Berlin: Luchterhand.
- Thomas, William I. – Znaniecki, Florian. 1919. *The Polish Peasant in Europe and America*. Vol. III. *Life-Record of an Immigrant*. Boston: The Gorham Press.
- Tlustý, Jan. 2008. „Ricœurova cesta k narativní identitě.“ In: Jedličková, A. – Sládek, O. (eds.). *Vyprávění v kontextu*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR.
- Todorov, Tzvetan. 2001. „Du bon et du mauvais usage de la mémoire.“ *Le monde diplomatique* 4: 10–11.
- Todorov, Tzvetan. 1969. *Grammaire du ‚Décaméron‘*. Paris: Mouton.
- Todorov, Tzvetan. 1998a. „Paměť před historií.“ In: *Antologie francouzských společenských věd: Politika paměti*. Cahiers du Cefres 13, s. 33–46.
- Todorov, Tzvetan. 1998b. „Zneužívání paměti.“ In: *Antologie francouzských společenských věd: Politika paměti*. Cahiers du Cefres 13: 91–117.
- Tomášek, Marcel. 2004. „Paradox vymístění: příspěvek k posttotalitní reflexi vztahů se sudetskými Němci a polsko-židovských vztahů.“ *Sociální studia* 7(2): 129–154.
- Tomášek, Marcel. 2012. „Formování, nebo formátování historie? Historie prostřednictvím kolektivní paměti a její formátování.“ In: Jirková, K. – Čermák, A. (eds.). *Formování historie: interpretace dějin z pohledu různých států*. Praha: AVU/AusDruck Books, s. 32–43.
- Truc, Gérome. 2011. „Narrative Identity against Biographical Illusion: The Shift in Sociology from Bourdieu to Ricœur.“ *Études Ricœuriennes / Ricœur Studies* 2 (1): 150–167.
- Třeštlík, Dušan. 2003. *Mýty kmene Čechů (7.–10. století). Tři studie ke „starým pověstem českým“*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Třeštlík, Dušan. 2004. „O dějinách a paměti.“ *Dějiny – teorie – kritika* 1: 107–113.
- Tucker, Aviezer. 2008. „Historiographic Revision and Revisionism The Evidential Difference: Politics of History, Nostalgia and the Historiography of Communism in the Czech Republic and East Central Europe.“ In: Kopeček, M. (ed.). *Past in the making: historical revisionism in Central Europe after 1989*. Budapešť: Central European University Press, s. 1–16.
- Turner, Mark. 2005. *Literární mysl. O původu myšlení a jazyka*. Brno: Host.
- Urbánek, Eduard. 1989. *Kritika fenomenologické sociologie*. Praha: Univerzita Karlova.
- Vaněk, Miroslav (ed.). 2006. *Mocní? A Bezmocní?: politické elity a disent v období tzv. normalizace: interpretační studie životopisných interview*. Praha: Prostor.
- Vaněk, Miroslav (ed.). 2009. *Obyčejní lidé?!: pohled do života tzv. mlčící většiny: životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence*. Praha: Academia.
- Vaněk, Miroslav – Mücke, Pavel – Pelikánová, Hana. 2007. *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.

- Vaněk, Miroslav – Mücke, Pavel. 2011. *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*. Praha: Fakulta humanitních studií UK, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.
- Vaněk, Miroslav – Urbášek, Pavel (eds.). 2005a. *Vítězové? Poražení?: životopisná interview, Díl 2, Politické elity v období tzv. normalizace*. Praha: Prostor.
- Vaněk, Miroslav – Urbášek, Pavel (eds.). 2005b. *Vítězové? Poražení?: životopisná interview, Díl 1, Dissent v období tzv. normalizace*. Praha: Prostor.
- Vaněk, Miroslav. 2004. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.
- Vaněk, Miroslav. 2010. *Byl to jenom rock'n'roll?: Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956–1989*. Praha: Academia.
- Vaněk, Miroslav et al. 2002. *Ostrůvky svobody: kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Votobia.
- Vansina, Jan. 1965. *Oral Tradition: A Study in Historical Methodology*. Chicago: Aldine.
- Vašíček, Zdeněk. 2006. *Archeologie, historie, minulost*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Vašíček, Zdeněk – Mayer, François. 2008. *Minulost a současnost, paměť a dějiny*. Brno, Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Verkuyten, Maykel. 2005. *The Social Psychology of Ethnic Identity*. New York: Routledge.
- Vermeulen, Pieter. 2010. *Geoffrey Hartman Romanticism after the Holocaust*. London: Continuum.
- Veyne, Paul. 2008–2009. „L’histoire ne nous apprend rien!“ *Les Grands dossiers des Sciences humaines* 13: 14–19.
- Vismann, Cornelia. 2008. *Files. Law and Media Technology*. Stanford: Stanford University Press.
- Vlček, Tomáš (ed.). 1981. *Historické vědomí v českém umění 19. století*. Sborník přednášek uměnovědné konference Smetanova festivalu Plzeň, pořádaného... ve dnech 26.–29. 3. 1981. Praha: Ústavem teorie a dějin umění ČSAV (= Uměnovědné studie III).
- Vlnas, Vít – Rak, Jiří. 2001. „Druhý život baroka v Čechách.“ In: *Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století*. Praha: Národní galerie.
- Vlnas, Vít. 1993. *Jan Nepomucký – česká legenda*. Praha: Mladá fronta.
- Volek, Emil. 2008. „Narativ, mýtus, historie a jiné f(r)ikce: modelování příběhu po strukturalismu.“ In: Jedličková, A. – Sládek, O. (eds.). *Vyprávění v kontextu*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR.
- Voss, Christiane. 2004. *Narrative Emotionen*. Berlin: deGruyter.
- Vrzgulová, Monika. 2008. Collective Memory and Urban Identities. *Lidé města* 10 (2008), č. 2: 40–54.
- Wallerstein, Immanuel. 2008 *Evropský univerzalizmus: rétorika moci*. Praha: Sociologické nakladatelství.

- Weber, Max. 1972. *Wirtschaft und Gesellschaft. Grundriss der verstehenden Soziologie*. Tübingen.
- Weinberg, Manfred. 2006. *Das „unendliche Thema“. Erinnerung und Gedächtnis in der Literatur/Theorie*. Tübingen: Francke.
- Weinberg, Manfred. 1999. „Trauma – Geschichte, Gespenst, Literatur – und Gedächtnis.“ In: *Trauma. Zwischen Psychoanalyse und kulturellem Deutungsmuster*. Köln: Böhlau.
- Welzer, Harald – Mollerová, Sabine – Tschuggnallová, Karoline. 2010. *„Můj děda nebyl nácek“: nacismus a holocaust v rodinné paměti*. Praha: Argo.
- Wengraf, Tom. 2013. „*Interviewing for life-histories, lived situations and personal experience: The Biographic-Narrative Interpretive Method (BNIM) on its own and as part of a multi-method full spectrum psycho-societal methodology*.“ Dostupné z: <<http://www.ucl.ac.uk/cnr/wengraf06.rtf>> [cit. 20. 6. 2013].
- Wertsch, James V. 2008. „The Narrative Organization of Collective Memory.“ *Ethos* 36 (1): 120–135.
- White, Hayden. 1980. „The Value of Narrativity in the Representation of Reality.“ *Critical Inquiry* 7 (1): 5–27.
- White, Hayden. 2011. *Metahistorie: Historická imaginace v Evropě devatenáctého století*. Brno: Host.
- Wiedemann, Peter M. 1986. *Erzählte Wirklichkeit: Zur Theorie und Auswertung narrativer Interviews*. Weinheim: Psychologie Verlags Union.
- Wieviorka, Olivier. 2008. „Francisque ou croix de Lorraine: les années sombres entre histoire, mémoire et mythologie.“ In: Pascal Blanchard – Isabelle Veyrat-Masson (eds.). *Les guerres de mémoires. La France et son histoire: enjeux politiques, controverses historiques, stratégies médiatiques*. Paris: La Découverte, s. 94–106.
- Wood, Christine. 2006. „Memory at Work: Maurice Halbwachs, Sigmund Freud, and the Sociology of Knowledge in Contemporary Studies of Cultural Memory. (Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, Montreal Convention Center, Montreal, Quebec, Canada, Aug 10, 2006).“ Dostupné z: http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/1/0/5/0/7/pages105079/p105079-1.php [cit. 31. 3. 2014].
- Young, James E. 1993. *The Texture of Memory: Holocaust Memorials and Meaning*. New Haven – London: Yale University Press.
- Zákon č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů*. 8. 6. 2007, s. 2363.
- Zerubavel, Eviatar. 2003. *Time maps: collective memory and the social shape of the past*. Chicago: University of Chacago Press.
- Znebežánek, František. 1997. *Sociální hnutí*. Praha: Sociologické nakladatelství.